

ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK

PASSAGE 20

TE VALKENSWAARD

GEMEENTE VALKENSWAARD

Archeologie

archeologisch bureauonderzoek

Passage 20 te Valkenswaard

Opdrachtgever	BRO Bosscheweg 107 5282 WV Boxtel
Rapportnummer	17460.001
Versienummer¹	2
Datum	11 januari 2024
Vestiging	Limburg Rijksweg Noord 39 6071 KS Swalmen 088 - 5001600 swalmen@econsultancy.nl
Opsteller	De heer drs. A.H. Schutte
Paraaf	
Kwaliteitscontrole	De heer drs. M. Stiekema
Paraaf	

© Econsultancy bv, Swalmen

Foto's en tekeningen: Econsultancy bv, tenzij anders vermeld.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Econsultancy aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN: 2210-8777 (Analoog rapport)

ISSN: 2210-8785 (Digitaal rapport E-depot)

¹ Versie 1 betreft een rapport waarvan geen beoordeling van de bevoegde overheid is ontvangen, bij versie 2 is het rapport wel beoordeeld door de bevoegde overheid.

Administratieve gegevens plangebied		
Projectnummer	17460.001	
Toponiem	Passage 20	
Plaatsnaam	Valkenswaard	
Opdrachtgever	BRO	
Gemeente	Valkenswaard	
Provincie	Noord-Brabant	
Kadastrale gegevens	Valkenswaard, sectie E, nummers 3061, 3652 en 3909	
Omvang plangebied	7.195 m ²	
Kaartblad	57B/57E	
Coördinaten centrum plangebied	X: 159.979/Y: 373.678	
Bevoegde overheid	Gemeente Valkenswaard De Hofnar 15 5554 DA Valkenswaard T: 040 - 2083444 E: gemeente@valkenswaard.nl	Contactpersoon: dhr. M. Antonis T: 040 - 2083444 E: Marco.Antonis@valkenswaard.nl
Deskundige namens het bevoegde overheid	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant Postbus 8035 5601 KA Eindhoven T: 088-3690638 E: R.Berkvens@odzob.nl	
ARCHIS3 Onderzoeksmeldingsnummer (OM-nr.)	Bureauonderzoek 5148339100	
Archeoregio NOaA	Brabants zandgebied	
Beheer en plaats documentatie	Econsultancy BV, Swalmen / Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant	
Uitvoerder	Econsultancy BV, drs. A.H. Schutte	

Kwaliteitszorg

Econsultancy is onder meer gecertificeerd voor protocollen 4001, 4002, 4003 en 4004 van de BRL SIKB 4000. Verder is Econsultancy lid van de Nederlandse Vereniging van Archeologische Opgravingsbedrijven (NVAO). De leden van de NVAO bieden kwalitatief hoogstaand archeologisch onderzoek. Het lidmaatschap is een waarborg voor kwaliteit en betrouwbaarheid. Tevens is Econsultancy aangesloten bij de Vereniging van Ondernemers in Archeologie (VOiA). De VOiA behartigt de belangen van meer dan 100 bedrijven in alle takken van de archeologie.

Betrouwbaarheid

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd, conform de toepasselijke en van kracht zijnde regelgeving. In dit kader dient ook opgemerkt te worden dat geraadpleegde bronnen niet altijd zonder fouten en volledig zijn. Daar Econsultancy voor het verkrijgen van historische informatie afhankelijk is van deze bronnen, kan Econsultancy niet instaan voor de juistheid en volledigheid van deze informatie.

SAMENVATTING

Econsultancy heeft in opdracht van BRO in december 2021 en januari 2022 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Het plangebied is gelegen aan de Passage 20 te Valkenswaard in de gemeente Valkenswaard.

In een deel van het plangebied zal na de sloop van de bestaande bebouwing nieuwbouw met woningen en winkels worden gerealiseerd. Om deze ontwikkeling mogelijk te maken, moet eerst een wijziging van het bestemmingsplan worden doorgevoerd. Hierbij moet ook inzichtelijk worden gemaakt welke archeologische waarden binnen het plangebied kunnen worden verwacht. De noodzaak tot archeologisch onderzoek vloeit voort uit het Verdrag van Malta (1992) en de Wet ruimtelijke ordening (Wro, 2006). Het archeologisch onderzoek is noodzakelijk om te bepalen of er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het plangebied en of deze door de voorgenomen bodemingrepen kunnen worden aangetast.

Doel van het bureauonderzoek is een antwoord te vinden op de vraag wat de gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied is. Dit wordt uitgevoerd door middel van het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende en verwachte archeologische waarden.

Gespecificeerde archeologische verwachting bureauonderzoek

Het plangebied bevindt zich op de uitloper van een dekzandrug, tussen twee beekdalen in. Door de locatie van het plangebied op de hoge gronden en de grote afstand tot de beekdalen, was deze locatie voor jagers en verzamelaars minder geschikt. Dit wordt bevestigd door het relatief weinig voorkomen van archeologische vondsten uit deze perioden rondom het plangebied. Er geldt daarom een lage archeologische verwachting voor het (Laat-)Paleolithicum en Mesolithicum. De ligging op een hoge dekzandrug is een geschikte locatie voor de landbouwers vanaf het Neolithicum. Gezien het beperkte aantal vondsten uit het Neolithicum en de Bronstijd rond het plangebied is de verwachting voor archeologische resten uit deze perioden middelhoog. In de omgeving van het plangebied zijn vele vondsten bekend uit de IJzertijd tot en met de Vroege-Middeleeuwen. Deze waarnemingen liggen op een vergelijkbare landschappelijke locatie dan het plangebied. Er geldt een hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische sporen en vondsten uit de IJzertijd tot en met de Vroege-Middeleeuwen. Het plangebied lag in de Late-Middeleeuwen een stuk ten noorden van de toenmalige kern van Valkenswaard en was waarschijnlijk in agrarisch gebruik. Voor het plangebied geldt daarom een hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische sporen gerelateerd aan agrarische activiteiten uit de Late-Middeleeuwen. In de 19^e eeuw ligt het plangebied aan een doorgaande weg en aan het eind van de 19^e eeuw, Nieuwe tijd C, is er bebouwing gerealiseerd. Voor de Nieuwe tijd geldt daarom een hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische sporen die samenhangen met de ligging van het plangebied in de dorpskern.

Advies

Gezien de in dit onderzoek opgestelde archeologische verwachting is binnen het plangebied vervolgonderzoek noodzakelijk om deze te toetsen. Gezien de ligging van het plangebied in een historische kern is in dit stadium de meest geschikte onderzoeksmethode een karterend en waarderend proefsleuvenonderzoek. Booronderzoeken zijn in historische kernen minder geschikt gezien de grote kans op het voorkomen van puinlagen die aan historische bebouwing toegeschreven kunnen worden. Bij een proefsleuvenonderzoek dienen verspreid over het plangebied sleuven gegraven te worden met als doel om eventuele archeologische waarden te karteren en waarderen. Voor dit onderzoek dient een door de bevoegde overheid goedgekeurd Programma van Eisen te zijn opgesteld waarin is vastgelegd waaraan het onderzoek moet voldoen.

Bovenstaand betreft een advies, opgesteld door Econsultancy. Het advies dient ter goedkeuring voorgelegd te worden aan de bevoegde overheid (gemeente Valkenswaard). Na beoordeling wordt door de bevoegde overheid een besluit genomen.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	1
2	BUREAUONDERZOEK	1
	2.1 Doelstelling en onderzoeksvragen	1
	2.2 Methoden	1
	2.3 Afbakening en huidige situatie van het plangebied	2
	2.4 Toekomstige situatie	3
	2.5 Aardwetenschappelijke gegevens	3
	2.6 Archeologische waarden	6
	2.7 Beschrijving van het historische gebruik	10
	2.8 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel	15
3	CONCLUSIE EN ADVIES.....	17
	LITERATUUR.....	19
	BRONNEN	21

LIJST VAN TABELLEN

Tabel I.	Aardwetenschappelijke gegevens plangebied
Tabel II.	Grondwatertrappenindeling
Tabel III.	Geraadpleegd historisch kaartmateriaal
Tabel IV.	Verleende bouwvergunningen
Tabel V.	Gespecificeerde archeologische verwachting

LIJST VAN AFBEELDINGEN

Figuur 1.	Het plangebied op de topografische kaart (1:25.000).
Figuur 2.	Het plangebied op de kadastrale kaart.
Figuur 3.	Het plangebied op een luchtfoto uit 2020.
Figuur 4.	Situering van het plangebied binnen de archeologische verwachtingskaart.
Figuur 5.	Het plangebied op de geomorfologische kaart.
Figuur 6.	Het plangebied op het actueel hoogtebestand (AHN3).
Figuur 7.	Het plangebied op de bodemkaart.
Figuur 8.	Archeologische waarden en onderzoeken in de omgeving van het plangebied.
Figuur 9.	Het plangebied op historische kaarten.
Figuur 10.	Fysische Landschappenkaart.

BIJLAGEN

Bijlage 1	Overzicht geologische en archeologische tijdvakken
Bijlage 2	AMK-terreinen
Bijlage 3	Onderzoeksmeldingen
Bijlage 4	Vondstmeldingen
Bijlage 5	Bewoningsgeschiedenis van Nederland
Bijlage 6	AMZ-cyclus
Bijlage 7	Planontwerp
Bijlage 8	Bijdrage heemkundekring Weerderheem

1 INLEIDING

Econsultancy heeft in opdracht van BRO een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor een plangebied gelegen aan de Passage 20 te Valkenswaard in de gemeente Valkenswaard (zie figuur 1). De initiatiefnemer is voornemens om in een deel van het plangebied na de sloop van de huidige bebouwing nieuwbouw met woningen en winkels te realiseren. Om deze ontwikkeling mogelijk te maken, moet eerst een wijziging van het bestemmingsplan worden doorgevoerd. Hierbij moet ook inzichtelijk worden gemaakt welke archeologische waarden binnen het plangebied kunnen worden verwacht. De noodzaak tot archeologisch onderzoek vloeit voort uit het Verdrag van Malta (1992) en de Wet ruimtelijke ordening (Wro, 2006).

Het archeologisch onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek (hoofdstuk 2). Uitgaande van de in het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde archeologische verwachting wordt een advies gegeven of vervolgstappen noodzakelijk zijn (hoofdstuk 3).

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd in december 2021 en januari 2022 door drs. A.H. Schutte (Senior KNA Archeoloog). Het rapport is gecontroleerd door drs. M. Stiekema (Senior KNA Prospector).

2 BUREAUONDERZOEK

2.1 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Hiervoor wordt een inventarisatie gemaakt van bekende aardwetenschappelijke, archeologische en (cultuur)historische gegevens. Aan de hand van deze inventarisatie wordt het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel opgesteld.

2.2 Methoden

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd onder certificaat op grond van de BRL SIKB 4000 (KNA, versie 4.1, 24-05-2018) en conform de eisen en normen zoals aangegeven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1, 24-05-2018, protocol 4002), die is vastgesteld door het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Archeologie en is ondergebracht bij het SIKB te Gouda.

Voor de uitvoering van het bureauonderzoek gelden de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05. De resultaten van dit onderzoek worden in dit rapport weergegeven conform specificatie LS06.²

Binnen dit onderzoek zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- afbakening van het plangebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik (LS01);
- beschrijving van de huidige en toekomstige situatie (LS02);
- beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03);
- beschrijving van bekende archeologische en historische waarden en aardwetenschappelijke gegevens (LS04);
- opstellen van een gespecificeerde verwachting (LS05).

² SIKB.

Bij het uitvoeren van deze werkzaamheden zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- het Archeologische Informatie Systeem (ARCHIS);
- de Archeologische Monumenten Kaart (AMK);
- geologische kaarten, geomorfologische kaarten en bodemkaarten;
- de centrale toegangspoort tot Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond (DINOloket);
- literatuur en historisch kaartmateriaal;
- bouwhistorische gegevens;
- de recente topografische kaart (schaal 1:25.000);
- recente luchtfoto's;
- het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN);
- Provinciaal Archeologisch Aandachtsgebied kaart van de provincie Limburg;
- de archeologische verwachtingskaarten van de gemeente Valkenswaard;
- plaatselijke (amateur-)archeoloog c.q. heemkundevereniging.

2.3 Afbakening en huidige situatie van het plangebied

Afbakening

Er dient een onderscheid gemaakt te worden tussen het onderzoeksgebied en het plangebied. Het plangebied is het gebied waarbinnen feitelijk de bodemversturende ingreep gaat plaatsvinden. Het onderzoeksgebied is het gebied waarover informatie is verzameld om een goed beeld te krijgen van de archeologische waarden binnen het plangebied. Dit gebied is groter dan het plangebied. In het huidige onderzoek betreft het onderzoeksgebied het gebied binnen een straal van circa 300 meter rondom het plangebied.³

Het plangebied, circa 7.195 m², ligt aan de Passage 20 in de kern van Valkenswaard in de gemeente Valkenswaard (zie figuur 1 en figuur 2). Volgens het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) bevindt het maaiveld zich op een hoogte van circa 25 meter +NAP. Het gebied is kadastraal bekend als gemeente Valkenswaard, sectie E, nummers 3061, 3652 en 3909. Volgens de topografische kaart van Nederland, 57B/57E (1:25.000), zijn de coördinaten van het midden van het plangebied X: 159.979/Y: 373.678.

Huidige situatie

Voor het bureauonderzoek is het van belang de huidige situatie te onderzoeken. Landgebruik en bebouwing kunnen van invloed zijn op de archeologische verwachting. Hiervoor is gebruik gemaakt van de meest recente gegevens. Op de planlocatie zijn diverse (winkel)panden gelegen. De planlocatie is bijna volledig bebouwd en deels verhard (zie figuur 3). De eigenaars/gebruikers zijn onbekend.

Vigerend beleid

Sinds 1 juli 2016 is de Erfgoedwet van kracht. Het doel van deze wet is te voorkomen dat archeologische waarden uit het verleden verloren gaan. In deze wet zijn de gemeenten verantwoordelijk voor het beheer van het bodemarchief binnen hun grondgebied. Voor een goed beheer van dit bodemarchief gebruikt de gemeente een archeologische beleidskaart. De archeologische beleidskaart geeft een gemeentebreed overzicht van bekende en te verwachten archeologische waarden. De kaart maakt inzichtelijk waar en bij welke ruimtelijke ingrepen een archeologisch onderzoek verplicht is en wordt als toetsingskader gebruikt voor ruimtelijke procedures.

³ Binnen deze straal wordt geacht dat er voldoende informatie beschikbaar is om een gefundeerde uitspraak te doen over de archeologische verwachting van het plangebied.

Het plangebied valt binnen het bestemmingsplan Kernwinkelgebied (vastgesteld 28-03-2013). Volgens dit bestemmingsplan heeft het plangebied een dubbelbestemming Waarde Archeologie 2 (langs de Eindhovenseweg) en Waarde Archeologie 4 (daarachter gelegen gebied). Bij plangebieden met verschillende waardes geldt de hoogste waarde voor het gehele plangebied. Volgens de bijbehorende planregels is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij bodemingrepen groter dan 100 m² en dieper dan 30 cm beneden maaiveld.⁴

De dubbelbestemming is afgeleid van de archeologische verwachtingskaart, onderdeel van de Erfgoedkaart Kempen en A2 gemeenten. Volgens deze kaart (zie Figuur 4) ligt het oostelijk deel van het plangebied (langs de Eindhovenseweg) grotendeels in een gebied van archeologische waarde en het westelijk deel in een gebied met een middelhoge archeologische verwachting. Delen van de bebouwing in het plangebied vallen in een gebied zonder archeologische verwachting. In gebieden met een archeologische waarde is bij eerdere onderzoeken reeds aangetoond dat er concentraties archeologische resten voorkomen die als behoudenswaardig gekarakteriseerd kunnen worden. In deze gebieden is dus sprake van vastgestelde archeologische waarden.⁵ Dit gebied betreft een archeologisch monument (nummer 16805) (zie § 2.6).

Bodemloket

De provincie Noord-Brabant initieert middels de Omgevingsrapportage Noord-Brabant inzicht te geven in maatregelen die de afgelopen jaren getroffen zijn om de bodemkwaliteit in kaart te brengen (bodemonderzoek) of te herstellen (bodemsanering). Ook laat de Omgevingsrapportage zien waar vroeger (bedrijfs-)activiteiten hebben plaatsgevonden die extra aandacht verdienen en worden op de Omgevingsrapportage voormalige potentieel bodembedreigende bedrijfsactiviteiten weergegeven. Gegevens van de Omgevingsrapportage dienen als indicatief te worden beschouwd.

Binnen het plangebied zijn zover bekend binnen de Omgevingsrapportage Noord-Brabant twee milieuhygiënische onderzoeken uitgevoerd: aan de Eindhovenseweg 23 voor een benzine-service-station met brandstoftanks en aan de Passage 18 voor een foto- en filmontwikkelingscentrale. Voor beide locaties zijn geen verdere gegevens beschikbaar.

2.4 Toekomstige situatie

Het toekomstige gebruik/inrichting van het plangebied kan gevolgen hebben op het in-/ex-situ behoud van de archeologische waarde. De initiatiefnemer is voornemens in een deel van het plangebied na sloop van de huidige bebouwing nieuwbouw met woningen en winkels te realiseren. Het exacte oppervlak en de diepte van verstoring ten behoeve van de nieuwbouw is nog onbekend (zie bijlage 7) eveneens wie de toekomstige gebruikers worden. De geplande werkzaamheden kunnen tot gevolg hebben dat eventueel aanwezige archeologische waarden worden verstoord.

2.5 Aardwetenschappelijke gegevens

Het landschap heeft altijd een belangrijke rol gespeeld in het nederzettingsspatroon. Bij onderzoek naar archeologische sporen in een bepaald gebied is het van groot belang te weten hoe het landschap er in het verleden heeft uitgezien. Men kan meer te weten komen over dit landschap door de geologische opbouw, de bodem en de hydrologie van een gebied te bestuderen.

De volgende aardwetenschappelijke gegevens zijn bekend van het plangebied:

⁴ Portaal voor Ruimtelijke Plannen.

⁵ Erfgoedkaart Kempen en A2 gemeenten.

Tabel 1. Aardwetenschappelijke gegevens plangebied

Type gegevens	Gegevensomschrijving
Geologie ⁶	Formatie van Boxtel met een dek van het Laagpakket van Wierden; fluvioperiglaciale afzettingen (leem en zand) met een zanddek (Bx6)
Geomorfologie ⁷	Niet gekarteerd vanwege bebouwing (vermoedelijk dekzandruggen en -welvingen)
Bodemkunde ⁸	Niet gekarteerd vanwege bebouwing (vermoedelijk hoge zwarte enkeergronden)
Grondwatertrap	Niet gekarteerd vanwege bebouwing

Landschappelijke ontwikkeling

Het plangebied bevindt zich binnen een gebied met aan het maaiveld afzettingen van de Formatie van Boxtel met een dek van het Laagpakket van Wierden (Bx6).

Gedurende de laatste ijstijd had de wind vrij spel in het verplaatsen van zand en silt. In deze periode werd over een groot deel van Nederland, waaronder ook de omgeving van het plangebied, een pakket dekzand afgezet. De dekzanden zijn onderverdeeld in het Oude en Jonge dekzand. Het Oude dekzand is tijdens het Pleniglaciaal afgezet in horizontaal gelaagde pakketten. Door verspoeling komen er vaak fluvioperiglaciale afzettingen in de vorm van lemige of (zwak) grindige banden in het Oude dekzand voor. Het Jonge dekzand is tijdens het Laat-Glaciaal afgezet in de vorm van dekzandruggen. Het Jonge dekzand is uitsluitend eolisch afgezet en bevat daardoor geen leem- en grindfractie. Het Jonge dekzand wordt ook wel het Laagpakket van Wierden genoemd, welke behoort tot de Formatie van Boxtel waaronder ook het Oude dekzand valt. De kern van Valkenswaard ligt op een uitloper van een dekzandrug. Onder de Formatie van Boxtel liggen de Pleistocene afzettingen van de Formatie van Sterksel, respectievelijk Rijn en Maas afzettingen bestaande uit rivierzand en -grind.

In het Holoceen (vanaf circa 10.000 jaar geleden) zijn in (lokale) beekdalen in de omgeving van Valkenswaard afzettingen gevormd bestaande uit leem, veen en zand. Deze afzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Singraven, welke tevens behoren tot de Formatie van Boxtel. De dichtstbijzijnde beekdalen liggen op circa 1 kilometer ten westen (de Dommel) en circa 2,5 kilometer ten oosten (de Tongelreep) van het plangebied.

DINO⁹

Het Dinoloket is de centrale toegangspoort tot Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond (DINO). Het DINO-systeem is de centrale opslagplaats voor geowetenschappelijke gegevens over de diepe en ondiepe ondergrond van Nederland. Het archief omvat diepe en ondiepe boringen, grondwatergegevens, sonderingen, geo-elektrische metingen, resultaten van geologische, geochemische en geomechanische monsteranalyses, boorgatmetingen en seismische gegevens. De site wordt beheerd door TNO.

In het Dinoloket zijn twee boringen ten noorden en noordoosten van het plangebied bestudeerd.¹⁰ Uit de analyse van deze boringen blijkt dat de ondergrond bestaat uit een zanddek van circa 2 tot 11 meter dikte, afgezet op een laag leem of klei. Onder deze leem- of kleilagen, welke variëren tussen 0,6 en 4 meter dikte, bevindt zich weer een zanddek. Het bovenste zanddek is afgezet op de leem- en zandafzettingen alleen behorend tot het Laagpakket van Wierden van de Formatie van Boxtel. Het

⁶ De Mulder et al., 2003.

⁷ Wageningen Environmental Research, 2017.

⁸ Stichting voor Bodemkartering, 1972.

⁹ Dinoloket.

¹⁰ DINO boornummers B57E0091 en B57E0510.

onderliggende zandpakket en de aanwezige kleilagen zijn mogelijk te relateren aan de rivierafzettingen van de Formatie van Sterksel.

Geomorfologie

De geomorfologische kaart van Nederland (1:50.000) geeft de mate van reliëf en de vormen die in het landschap te onderscheiden zijn weer. Doordat het plangebied zich binnen de bebouwde kom van Valkenswaard bevindt, is de geomorfologie niet gekarteerd (zie figuur 5). Uit extrapolatie van geomorfologische gegevens buiten het plangebied is het aannemelijk dat het plangebied ligt binnen een gebied met dekzandruggen en -welvingen.

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)¹¹

Het Actueel Hoogtebestand Nederland vormt een belangrijke aanvullende informatiebron voor de landschapsanalyse. Dit met behulp van laseraltimetrie verkregen digitale bestand vormt een gedetailleerd beeld van het huidige reliëf in het plangebied. Het plangebied ligt binnen de bebouwde kom van Valkenswaard, wat een wat vertekend beeld geeft van het reliëf in de omgeving van het plangebied. Valkenswaard ligt op een uitloper van een dekzandrug. Ten oosten en westen van de kern zijn de laaggelegen beekdalen van de Dommel en de Tongelreep duidelijk herkenbaar (zie figuur 6).

Bodemkunde

Doordat het plangebied zich binnen de bebouwde kom van Valkenswaard bevindt, is de bodemopbouw niet gekarteerd (zie figuur 7). Uit extrapolatie van bodemgegevens buiten het plangebied is het aannemelijk dat het plangebied ligt binnen een gebied met hoge zwarte enkeergronden.

Enkeerdgronden zijn oude bouwlanden, die vanaf de Late-Middeleeuwen op de Pleistocene zandgronden zijn ontstaan door het opbrengen van mest (uit potstallen) vermengd met plaggen, die gestoken werden op de woeste gronden (zoals heide, bossen en beekdalen). Dergelijke gronden zijn eerst ontstaan op de hogere delen van het landschap en hebben zich later uitgebreid tot de lagere delen. Ze bestaan uit dikke lagen leemarme en humusrijke gronden. Het belang van een enkeerdgrond ligt in de beschermende kwaliteiten van het dek. Eventuele archeologische waarden worden in de regel door het dikke dek beschermd tegen verstoring door onder andere agrarische activiteiten. Sinds de jaren '80 van de 20^e eeuw is er een grotere en meer systematische aandacht voor plaggenbodems in Nederland. In veel gevallen bleken de betreffende terreinen een hoge dichtheid aan verhoudingsgewijs goed geconserveerde archeologische overblijfselen te bevatten, soms zelfs complete archeologische landschappen. De vaak opmerkelijke resultaten vormen de belangrijkste bron voor de beschrijving van de bewoning en het landgebruik in de zandlandschappen voor de periode vanaf de Midden-Bronstijd tot in de Nieuwe tijd. Veel hiervan representeert de vroegere geschiedenis van de dorpen die tussen de 9^e en de 12^e eeuw naast de essen kwamen te liggen. De rijkdom aan archeologische resten heeft er toe geleid dat de hoger en droger gelegen plaggendecken of enkeerdgronden over het algemeen een hoge indicatieve archeologische waarde kregen.¹²

Boringen en/of sonderingen

In het plangebied zijn in het kader van andere bodemonderzoeken (nog) geen boringen dan wel sonderingen gezet waarvan de resultaten gebruikt kunnen worden voor dit bureauonderzoek.

Grondwatertrap

Grondwatertrappen zijn een indicatie voor de diepte van de grondwaterstand en de seizoensfluctuatie daarvan. De grondwatertrappenindeling is gebaseerd op de gemiddeld hoogste (GHG) en de gemiddeld laagste grondwaterstand (GLG). Hiermee worden de winter- en zomergrondwaterstanden geka-

¹¹ AHN.

¹² Doesburg et al., 2007.

rakteriseerd in een jaar met een gemiddelde neerslag en verdamping. In stedelijk gebied zijn geen grondwatertrappen bepaald. Deze worden als 'witte vlekken' op de Bodemkaart van Nederland (1:50.000) weergegeven.

Tabel II geeft een overzicht van de klassengrenzen die worden aangehouden bij de indeling van de grondwatertrappen. De trappen worden vastgesteld op een schaal van I tot VII van respectievelijk extreem nat tot extreem droog. Bij sommige grondwatertrappen is een * weergegeven: het gaat hier om tussenliggende grondwatertrappen die een drogere variant vertegenwoordigen. Doordat het plangebied zich binnen de bebouwde kom van Valkenswaard bevindt, is de grondwatertrap niet gekarteerd.

Econsultancy houdt sinds november 2020 een drietal grondwatermeetpunten voor de gemeente Valkenswaard in het centrum bij. Op basis van de gegevens van deze grondwaterpeilputten alsmede de grondwaterstromingsrichting is voor de planlocatie ingeschat dat de Gemiddelde Hoogste Grondwaterstand (GHG) is gelegen op circa 23,4 m +NAP. Hiermee zou de GHG zich op minimaal 1,5 m -mv bevinden.¹³ Wat zou neerkomen op grondwatertrap VIII (zie tabel II).

Tabel II. Grondwatertrappenindeling¹⁴

Grondwater-trap	I	II'	III'	IV	V'	VI	VII''	VIII
GHG (cm -mv)	-	<40	<40	>40	<40	40-80	>80	> 140
GLG (cm -mv)	<50	50-80	80-120	80-120	>120	>120	>120	-

*) Bij deze grondwatertrappen wordt een droger deel onderscheiden
 **) Een met een * achter de code als onderverdeling aangegeven "zeer droog deel" heeft een GHG dieper dan 140 cm beneden maaiveld

Gebiedsdelen met een goede ontwatering (Grondwatertrap VI, VII en VIII) zijn zeer geschikt voor landbouw en vormden mede daarom, vooral in het verleden, een aantrekkelijk vestigingsgebied. Ook is het grondwaterpeil een indicatie voor de conservering van metalen en organische resten, hoe beter de ontwatering hoe slechter de conservering.

Fysische Landschappenkaart¹⁵

Volgens de fysische landschappenkaart, onderdeel van de Erfgoedkaart Kempengemeenten, ligt het plangebied op het hoge dekzandruggebied *Kerk- en Haagakkers*. Het plangebied bevindt zich in de Roerdal Slenk, ten oosten van de Breuk van Vessem (zie figuur 10).

2.6 Archeologische waarden

Voor de uitkomst van het bureauonderzoek is het van belang de bekende archeologische waarden (al dan niet volledig onderzocht) te beschrijven. Een belangrijke informatiebron is het landelijke ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS), dat beheerd wordt door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).¹⁶ In dit systeem worden alle archeologische gegevens verzameld en via internet zijn deze door bevoegden te raadplegen.

De bekende archeologische waarden zijn middels kaartmateriaal weergegeven in figuur 8. Hierop staan de in ARCHIS geregistreerde AMK-terreinen, waarnemingen, vondstmeldingen en onderzoeksmeldingen binnen een straal van 300 meter weergegeven. Aangezien de gemeentelijke be-

¹³ Meijel, 2021.

¹⁴ Locher & De Bakker, 1990.

¹⁵ Erfgoedkaart Kempen en A2 gemeenten.

¹⁶ Archeologisch informatiesysteem Archis3, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort.

leidskaart een hoger detailniveau heeft dan de landelijke IKAW (Indicatieve Kaart Archeologische Waarde) is de IKAW voor het onderzoek niet geraadpleegd.

Cultuurhistorische Waardenkaart Provincie Noord-Brabant¹⁷

In de CHW-kaart van de provincie Noord-Brabant heeft de provincie het 'provinciaal belang' aangeduid. Dit belang bestaat uit 21 cultuurhistorische en 16 archeologische landschappen. In de 21 cultuurhistorische landschappen heeft de provincie verschillende cultuurhistorische vlakken gedefinieerd. Van al deze landschappen en vlakken zijn beknopte beschrijvingen gemaakt. De 16 archeologische landschappen hebben tot doel om het bodemarchief in de bewuste gebieden duurzaam en in samenhang te behouden. Het plangebied ligt niet in een cultuurhistorisch en archeologisch landschap.

AMK-terreinen binnen het onderzoeksgebied¹⁸

De Archeologische Monumentenkaart (AMK) bevat een overzicht van archeologische monumenten/terreinen in Nederland. De terreinen zijn beoordeeld op verschillende criteria (kwaliteit, zeldzaamheid, representativiteit, ensemblewaarde en belevingswaarde). Op grond daarvan zijn deze ingedeeld in vier categorieën; terreinen met archeologische waarde, een hoge archeologische waarde, een zeer hoge archeologische waarde of een zeer hoge archeologische waarde met een beschermde status.

Het oostelijke deel van het plangebied ligt binnen een AMK-terrein (16805) dat samenhangt met de historische kern van Valkenswaard. In dit AMK-terrein kunnen archeologische resten van de (laat)middeleeuwse en Nieuwe tijd bewoning van Valkenswaard aangetroffen worden (zie bijlage 2 en figuur 8).

In het verleden uitgevoerde archeologische onderzoeken binnen het onderzoeksgebied¹⁹

Binnen het onderzoeksgebied zijn in de afgelopen jaren door verschillende archeologische bedrijven en instellingen 23 archeologische onderzoeken uitgevoerd. Het gaat daarbij om bureauonderzoeken, booronderzoeken (verkenkend/karterend), proefsleufonderzoeken, een archeologische begeleiding van graafwerkzaamheden en opgravingen (zie bijlage 3 en figuur 8).

Uit de bureauonderzoeken komt naar voren dat door de natuurlijke ligging vooral archeologische resten van agrarische samenlevingen worden verwacht, vanwege de historische kern van Valkenswaard ligt de nadruk vooral op de Late-Middeleeuwen en Nieuwe tijd.

Bij booronderzoek zijn soms intacte bodems vastgesteld en soms verstoorde, bij de verstoorde bodems wordt dit deels toegeschreven aan activiteiten die te maken hebben met de historische kern van Valkenswaard en deels aan recente activiteiten. Als de verstoorde bodems aan recente activiteiten zijn toegeschreven wordt vrijgave geadviseerd. Bij intacte bodems en verstoorde bodems die worden toegeschreven aan activiteiten die te maken hebben met de historische kern van Valkenswaard wordt vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een archeologische begeleiding of een proefsleuvenonderzoek.

Bij een proefsleuvenonderzoek (OM-nr. 3294070100) op 75 meter ten westen van het plangebied zijn sporen (kuilen, greppels en paalsporen) uit de IJzertijd met mogelijk een Romeinse component aangetroffen. Er is minimaal één structuur aangetroffen, waarschijnlijk een huisplattegrond uit de IJzertijd. Bij een proefsleuvenonderzoek op 85 meter ten zuidwesten van het plangebied zijn een sloot (uit de Nieuwe tijd, mogelijk Late-Middeleeuwen) en kuilen (ongedateerd) aangetroffen. Bij een proefsleu-

¹⁷ Brabant.nl.

¹⁸ Archeologisch informatiesysteem Archis3, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort.

¹⁹ Archeologisch informatiesysteem Archis3, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort.

venonderzoek (OM-nr. 4951833100) op 265 meter ten zuiden van het plangebied zijn enkele langwerpige kuilen aangetroffen in de top van het dekzand. Deze zijn geïnterpreteerd als grondverbetering, ook wel esgreppels, genoemd uit de Nieuwe tijd. Bij een proefsleuvenonderzoek (OM-nr. 2186525100) op 275 meter ten zuidwesten van het plangebied zijn nederzettingssporen uit de Volle-Middeleeuwen aangetroffen en greppels en kuilen uit de Nieuwe tijd. Deze nederzetting is vervolgens opgegraven (OM-nr. 2216657100). Bij twee proefsleufonderzoeken (OM-nrs. 2130489100 en 2479624100) op 295 meter ten zuiden van het plangebied is een nederzetting uit de Volle- en/of Late-Middeleeuwen met paalsporen, kuilen en een waterput aangetroffen (vindplaats 1) en nederzettingssporen (paalsporen, kuilen, greppels, gracht en waterputten) waarvan de verwachting is dat ze tot het erf of de erven van de Hoeve de Hatenhof (later 't Heuvelmanneke genoemd) behoren (vindplaats 2) uit de Nieuwe tijd.

Bij een opgraving (OM-nr. 2360131100) op 185 meter ten zuidwesten van het plangebied is een vindplaats uit de Vroege-IJzertijd blootgelegd die vijf, mogelijk zes, structuren omvat met een waterkuil. De meest noordoostelijk gelegen structuur wordt geïnterpreteerd als huisplattegrond met daarbij een bijgebouw en spiekers. Uit de Late-Middeleeuwen dateren twee greppelsystemen en een greppel die het restant kunnen vormen van bijvoorbeeld wegen of perceelsscheidingen. Bij een opgraving (OM-nr. 2682804100) op 265 meter ten zuiden van het plangebied zijn zeven waterputten, vier mogelijke waterputten, zes greppelsystemen, diverse grote kuilen en grondverbeteringsbanen aangetroffen. Het onderzoek heeft tevens een grote hoeveelheid (paal)kuilen opgeleverd, maar gebouwstructuren zijn niet herkend. De sporen dateren uit de Late-Middeleeuwen tot en met Nieuwe tijd.

Wetenschappelijke publicaties, archieven en provinciaal archeologisch depot

In het kader van dit bureauonderzoek zijn een tweetal publicaties geraadpleegd van archeologische onderzoek binnen een straal van 100 meter rondom het plangebied van andere bedrijven dan Econsultancy.²⁰ Het gaat hier om een bureauonderzoek en booronderzoek voor het plangebied Eindhoveneweg 51 en een proefsleuvenonderzoek voor plangebied Waalreseweg. Er heeft in het kader van dit bureauonderzoek geen archiefonderzoek plaats gevonden, met uitzondering van het raadplegen van bouwdoossiers, en er is geen contact gezocht met het provinciaal archeologisch depot van Noord-Brabant aangezien verwacht werd dat dit voor dit plangebied geen meerwaarde zou hebben.

BAAC heeft in 2019 voor het plangebied Eindhoveneweg 51 op 65 meter ten noordoosten van het huidige plangebied een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase) uitgevoerd.²¹

Op basis van het bureauonderzoek heeft het plangebied een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische waarden vanaf het Laat-Paleolithicum toegekend gekregen, met de nadruk op de IJzertijd. Dit vanwege de landschappelijke ligging op hoger gelegen terrein in de directe nabijheid van een lager gelegen dal. Een dergelijke ligging vormde voor de prehistorische mens een aantrekkelijk vestigingsgebied. De talloze vondsten (voornamelijk daterend uit de IJzertijd) in de directe omgeving van het plangebied zijn hiervoor een overtuigend bewijs. In tegenstelling tot de gemeentelijke verwachtingskaart wordt het plangebied echter niet gerekend tot de historische kern van Valkenswaard, aangezien het terrein begin 19^e eeuw nog onbebouwd was en onderdeel uit maakte van het akkercomplex rond Valkenswaard. De aanwezigheid van vindplaatsen uit de (Late-) Middeleeuwen/Nieuwe tijd A en B wordt derhalve klein geacht.

Uit het booronderzoek is echter gebleken dat de bodemkundige situatie ter plaatse de hoge verwachting niet onderbouwt. Er is conform de verwachting wel sprake van de aanwezigheid van dekzand, onder een enkeerdgrond, maar in de ondiepe ondergrond is ook verspoeld dekzand aangetroffen met

²⁰ Van Econsultancy zelf zijn binnen de straal van 100 meter rondom het plangebied ook nog twee rapportages beschikbaar maar deze worden niet behandeld omdat de strekking van die rapporten grotendeels overeenkomen met dit rapport.

²¹ Putten, 2019.

een hoog siltgehalte. Gezien de relatief hoge concentratie ijzer in en boven het verspoelde dekzand, heeft dit pakket voor een minder goede waterhuishouding gezorgd. Het regenwater stagneerde op het siltige verspoelde dekzand, wat voor relatief drassige omstandigheden zal hebben gezorgd. Dit maakte het terrein minder aantrekkelijk voor bewoning dan gebieden in de directe omgeving waar geen siltrijke of leemrijke pakketten in de ondergrond aanwezig waren. Daarnaast is gebleken dat de bodem ter plaatse is verstoord. De mate van verstoring valt niet exact te achterhalen, maar reikt tot minimaal 60 cm in de C-horizont (dekzand). Een dergelijke verstoring is van dermate grootte, dat de kans op intacte archeologische resten laag wordt geacht. Ondiepe sporen, zoals te verwachten bij steentijdvindplaatsen, zijn als gevolg van de verstoringen zeker niet meer te verwachten. Dit betekent dat de verwachting voor vindplaatsen uit het Laat-paleolithicum en het Mesolithicum naar beneden bijgesteld kan worden tot een lage verwachting. Echter, ook diepere sporen uit prehistorische tijden zullen bij een dergelijke verstoring (grotendeels) zijn verstoord. Indien op deze locatie gedurende de Late-Middeleeuwen en de Nieuwe tijd bewoning heeft plaatsgevonden, zouden diepere sporen zoals beer- en waterputten nog wel aanwezig kunnen zijn (zij het afgetopt). Gezien het feit dat het plangebied begin 19^e eeuw onderdeel uitmaakte van het akkercomplex van Valkenswaard, is de verwachting op bebouwing gedurende de (Late-) Middeleeuwen/Nieuwe tijd echter klein. De hoge archeologische verwachting kan derhalve voor het gehele plangebied naar beneden toe worden bijgesteld tot een lage verwachting. Vervolgonderzoek is niet noodzakelijk.

IDDS heeft in 2012 voor het plangebied Waalreseweg op 75 meter ten zuidwesten van het huidige plangebied een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd.²²

In het plangebied bestaat de onverstoorde bodemopbouw uit een toplaag recent verstoorde grond van 10 tot 60 cm dik. Hieronder is een pakket donkergrijsbruin humeus zand te vinden tussen de 20 en 60 cm dik. Dit pakket bevat soms wat baksteenfragmenten en ander vondstmateriaal en kan worden geïnterpreteerd als esdek. Hieronder is vaak een vrij dunne laag donker grijszwart sterk humeus zand aanwezig, een zogenaamde A-horizont van maximaal 10 cm dik. Onder de A-horizont is in alle gevallen een E-horizont aanwezig van gemiddeld 10 cm dik, bestaand uit lichtgrijs zand. Onder deze laag is een laag van donkerbruin humeus ijzerhoudend zand aanwezig tussen de 10 en 30 cm dik, de zogenaamde B-horizont. Onder deze laag bevindt zich de C-horizont, in dit geval het 'schone' dekzand.

In totaal zijn tijdens het proefsleuvenonderzoek 55 sporen aangetroffen. Het betreft 3 kuilen, 12 greppels of sloten, 38 paalkuilen en 2 niet nader te bepalen sporen. Uit de paalkuilen is minimaal één structuur te herleiden, waarschijnlijk een huisplattegrond. Buiten de structuur zijn ook paalkuilen aangetroffen die mogelijk behoren aan naastgelegen structuren. De 12 greppels die in de verschillende werkputten zijn betreffen waarschijnlijk oude perceelscheiding of weg. Helaas zijn in geen van de greppels vondsten aangetroffen. Ook zijn de sporen niet terug te vinden op bestaand kaartmateriaal van het plangebied teruggaand tot de kadasterkaart minuutplan van 1811-1838. In totaal zijn tijdens het proefsleuvenonderzoek 26 vondstnummers uitgedeeld. Van deze vondstnummers zijn er slechts vier afkomstig uit sporen en de rest zijn vakvondsten verzameld bij de aanleg van de vlakken. Het betreft aardewerk, keramisch bouwmetaal, slak en metaal. Van de vondstnummers uit sporen zijn er drie afkomstig uit de paalkuilen van de structuur. Deze vondstnummers bevatte alle aardewerk (deels besmeten) uit de IJzertijd. De vakvondsten dateren van de IJzertijd tot de Nieuwe tijd met ook wat mogelijk Romeins aardewerk.

Het bureauonderzoek van voor het plangebied Eindhoveneseweg 51 geeft aan dat er een hoge verwachting is op het aantreffen van archeologische waarden vanaf het Laat-Paleolithicum, met de nadruk op de IJzertijd. Dit vanwege de landschappelijke ligging op hoger gelegen terrein in de directe nabijheid van een lager gelegen dal. Deze verwachting is door het booronderzoek bijgesteld naar laag vanwege het aangetroffen siltige verspoelde dekzand, wat voor relatief drassige omstandighe-

²² Bos, 2012.

den zal hebben gezorgd, en de bodemverstoringen. Het proefsleuvenonderzoek in het plangebied Waalreseweg laat zien dat er in de nabije omgeving van het plangebied archeologische resten van menselijke activiteiten uit de IJzertijd en Late-Middeleeuwen dan wel de Nieuwe tijd zijn aangetroffen. Daarnaast lijkt dat de aanname dat in het plangebied een hoge enkeerdgrond aanwezig is te kloppen aangezien deze bij het proefsleuvenonderzoek en het booronderzoek is aangetroffen.

Vondstmeldingen binnen het onderzoeksgebied²³

In ARCHIS staan alle bekende archeologische vondstmeldingen geregistreerd. Binnen het plangebied zijn geen vondstmeldingen geregistreerd. Binnen het onderzoeksgebied staan zeven vondstmeldingen geregistreerd (zie bijlage 4 en figuur 8). De vondsten die rondom het plangebied zijn gedaan laten zien dat er resten van menselijke activiteiten vanaf de Bronstijd tot de Nieuwe tijd zijn aangetroffen. Een uitzondering hierop vormt één vuursteen afslag vondst welke is gedateerd in het Paleolithicum-Neolithicum. Het merendeel van de vondsten in het onderzoeksgebied zijn echter uit de Late-Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Het gaat hierbij zowel om losse vondsten, zoals aardewerkfragmenten, als archeologische sporen, waaronder kuilen, greppels, paalgaten en waterputten.

Bovenstaande onderzoeken en vondstmeldingen ondersteunen het vermoeden dat in het plangebied hoge zwarte enkeerdgronden voorkomen. Verder zijn er voornamelijk sporen van nederzettingen en agrarisch gebruik aangetroffen uit de IJzertijd tot en met de Nieuwe tijd met een nadruk op de periode Late-Middeleeuwen – Nieuwe tijd. Bij de aangetroffen vondsten dateren het grootste deel uit dezelfde perioden als de sporen, één vuursteenafslag is beduidend ouder (gedateerd in de periode Paleolithicum – Neolithicum)²⁴ en er is wat handgevormd aardewerk aangetroffen dat gedateerd is vanaf de Bronstijd tot in de Middeleeuwen/Nieuwe tijd.

Erfgoedkaart, archeologisch landschap²⁵

Op de erfgoedkaart, archeologisch landschap, van de gemeente Valkenswaard staat ook aangegeven dat het plangebied gedeeltelijk in een archeologisch monument ligt.

2.7 Beschrijving van het historische gebruik

In het plangebied kunnen naast archeologische sporen ook historische relictten voorkomen die nog in het landschap zichtbaar zijn. Het gaat hierbij om historisch geografische relictten zoals nederzettingvormen en wegen- en kavelpatronen. Veel van deze bewaard gebleven historische geografie geeft door de herverkavelingen in de tweede helft van de 20^e eeuw een incompleet beeld van het historisch landschap. Historische kaarten van vóór de herverkaveling zijn een goede aanvulling op het huidige incomplete beeld. Voor de historische ontwikkeling is naast het historisch kaartmateriaal ook relevante achtergrondliteratuur geraadpleegd.

Korte bewoningsgeschiedenis van Valkenswaard²⁶

In deze paragraaf wordt een bespreking van de bewoningsgeschiedenis van de streek gegeven. Een algemene ontwikkeling van de bewoningsgeschiedenis van Nederland wordt weergegeven in bijlage 5.

De huidige woonkern van Valkenswaard is ontstaan uit diverse kleine ontginningen uit de 12^e eeuw bestaande uit de Cromstraet, Geenhoven, Zeelberg en Venbergen. Door de diverse watermolens die dit gebied rijk was, zoals de Venbergse Watermolen, konden de ontginningen snel uitgroeien tot ge-

²³ Archeologisch informatiesysteem Archis3, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort.

²⁴ Vuursteenafslagen kunnen echter ook jonger zijn.

²⁵ Interactieve erfgoedkaart van diverse gemeenten in Zuidoost-Brabant.

²⁶ De Bont, 1993; Van Berkel en Samplonius, 1995; Berkvens e.a., 2011; www.valkenswaardvandaag.nl.

huchten. In de 13^e en 14^e eeuw breidden deze gehuchten zich uit met andere randontginningen zoals de Delishurk, De Brand, De Hagen, Zandberg en Nuland. De eerste belangrijke grootgrondbezitters waren de heren van Herlaar, die vermoedelijk vanaf het begin van de 13^e eeuw goederen in Valkenswaard verkregen. Zij speelden een belangrijke rol tussen de oprukkende Hertog van Brabant en de Graaf van Gelre, die beiden aanspraak maakten op gebieden in het huidige Noord-Brabant. In deze periode moesten de toen nog machtige lokale heren hun macht gedeeltelijk afstaan aan de hertog of graaf. Daarentegen gaven de hertog en graaf veel goederen als geschenk aan abdijen en kloosters die zij vaak zelf hadden gesticht. Valkenswaard behoorde toen tot de Heerlijkheid Waalre, Valkenswaard en Aalst. Na de dood van de laatste heer uit het geslacht van Herlaar kwamen de rechten van de heerlijkheid in handen van Gerard van Loon. In 1314 verkocht deze de Heerlijkheid Herlaar en daarmee de kloosterrechten van Echternach in Waalre en Valkenswaard aan Gerard I van Horne. In 1321 kwamen grote delen van Valkenswaard in handen van de abdij van Echternach doordat Gerard I van Horne aan de hand van “de vervalsing van Echternach” moest erkennen dat hij gebieden in “Waderle Wedert ende Aalst” in leen hield van de abdij. In 1326 gaf de abdij de eerste vage grensbepaling uit van de gebieden die hij in Valkenswaard had opgeëist. Echter daarnaast bleven vele goederen en grond eigendom van lokale heren, kloosters en van de Hertog van Brabant. De Venbergse Watermolen bleef tot de 14^e eeuw deels in bezit van de Hertog.

In 1321 wordt voor het eerst van een kerk gesproken. Deze kerk stond naar alle waarschijnlijkheid op de plek aan de Cromstraet waar tot in de 19^e eeuw de pastorie van Valkenswaard heeft gestaan (op circa 400 meter ten zuidwesten van het zuidelijke deel van het plangebied). Valkenswaard moest echter wachten tot 1500 voordat haar eerste stenen kerkgebouw een feit was. Dit gebouw stond bij de Rosheuvel, aan de Kerkwech, die naar Geenhoven voerde. Deze kerk is pas in 1860 afgebroken. Vandaag de dag is het silhouet zichtbaar op het oude kerkhof. In het begin van de 14^e eeuw was er al sprake van de parochie van Wedert. De parochie Wedert wordt vermeld in een uitgiftebrief van de abdij van Echternach uit 1326. Echter doordat het dorp Waalre in deze tijd een snellere groei van de welvaart doormaakte kon het zich een stenen kerkgebouw permitteren. Hierdoor verschoof de macht naar Waalre. Ook was er sprake van een gezamenlijke schepenenbank die vermoedelijk begin 14^e eeuw opgericht is. De tot nu oudste vermelding dateert van 1343 wanneer Jhan de Moleneer van Venberghen voor de schepenen van Waalre en Valkenswaard al zijn bezittingen van de Venbergse Watermolen overdraagt aan de Abdij van Postel. Valkenswaard wordt in de 13^e eeuw al vermeld als de Wederde, de Waerde en in de 14^e eeuw als Wedert. De oorsprong van deze naam is onbekend. De toevoeging Verkens (tegenwoordig Valkens) is een spotnaam die verwijst naar de vele varkensmarkten die hier werden gehouden.

Historisch kaartmateriaal

De situatie van het plangebied is op verschillende historische kaarten als volgt:

Tabel III. Geraadpleegd historisch kaartmateriaal

Bron	Periode	Kaartblad	Schaal	Omschrijving plangebied	Bijzonderheden/directe omgeving
Reconstructie van Valkenswaard ²⁷	Circa 1500	-	-	Plangebied maakt onderdeel uit van een groot agrarisch gebied, met het toponiem de Beelman.	Agrarisch gebied, ver verwijderd van wegen.
Kadastrale minuut ²⁸	1817	Gemeente Valkenswaard, Sectie A, blad 02 en Sectie D, Blad 01.	1:2.500	Bouwland	Grotendeels bouwland, direct ten westen loopt de voorloper van de Eindhovenseweg de Steenweg.

²⁷ Bots en Mélotte, 1977.

Militaire topografische kaart ²⁹ (nettekening)	1850-1864	57	1:50.000	Onduidelijk doordat de naam weg naar Eindhoven die ten oosten van het plangebied loopt in het plangebied staat geschreven maar waarschijnlijk bebouwd.	Grotendeels bouwland maar ten zuiden en oosten aan de doorgaande weg bebouwing.
Militaire topografische kaart (veldminuut)	1901	708	1:50.000	Aan de doorgaande weg staat bebouwing met erachter een erf. Achter het erf bouwland.	Aan de weg ten noorden, zuiden en oosten staat bebouwing.
Militaire topografische kaart (veldminuut)	1912	708	1:50.000	Geen veranderingen	Geen grootschalige veranderingen.
Militaire topografische kaart (veldminuut)	1927	708	1:50.000	Bebouwing lijkt iets van vorm verandert te zijn.	Geen grootschalige veranderingen.
Topografische kaart	1953	57B en 57E	1:50.000	Bebouwing uitgebreid, rest in gebruik als tuinen en grasland.	Bebouwing met tuinen is toegenomen.
Topografische kaart	1963	57B en 57E	1:50.000	Bebouwing uitgebreid, rest waarschijnlijk in gebruik als tuinen.	Bebouwing met tuinen is verder toegenomen.
Topografische kaart	1973	57B en 57E	1:25.000	Door het noordelijke deel plangebied loopt een weg.	Bebouwing met tuinen is verder toegenomen.
Topografische kaart	1986/1985	57B en 57E	1:25.000	Grotendeels bebouwd, weg uit noordelijke deel is weg is nu verhard.	Bebouwing met tuinen is verder toegenomen.
Topografische kaart	1994/1993	57B en 57E	1:25.000	Geen veranderingen	Geen grootschalige veranderingen.
Topografische kaart	1999	57B en 57E	1:25.000	Geen veranderingen	Geen grootschalige veranderingen.
Topografische kaart	2010	57B en 57E	1:25.000	Huidige situatie	Geen grootschalige veranderingen.

Op basis van het beschikbare gedetailleerde kaartmateriaal lijkt het plangebied tot in de tweede helft van de 19^e eeuw in agrarisch gebruik te zijn geweest (zie figuur 9). Voor 1901, maar mogelijk al tussen 1850 - 1861 is er bebouwing in het plangebied gerealiseerd. De rest van het plangebied is dan in gebruik als erf/tuin of agrarisch perceel. In de loop van de tijd verandert de bebouwing en breidt zich uit, ten kosten van het erf/tuin en agrarisch perceel, in de loop van de jaren totdat de huidige situatie is ontstaan. De omgeving van Valkenswaard toont de ontwikkeling van overwegend agrarisch gebied naar de bebouwde kom van Valkenswaard.

In 1909 is in het plangebied de eerste Sigarenfabriek van 'Jasneva' (Jaspers en Snellens) aan de Eindhovenseweg gebouwd. In 1938 is deze fabriek door Willem II overgenomen. Het pand is afgebroken in het begin van de jaren '70 van de 20^e eeuw ten behoeve van het winkelcentrum Valkenstade.³⁰ Daarnaast stond in de begin periode een garage van Rooie Keesje (zie bijlage 8).

Rijks- en gemeentemonumenten binnen attentiegebied

Een rijksmonument is in Nederland een zaak (een bouwwerk of object, of het restant daarvan) die van algemeen belang is wegens de schoonheid, de betekenis voor de wetenschap of de cultuurhistorische waarde. Een gemeente kan besluiten een bijzonder pand op de gemeentelijke monumentenlijst te zetten. Dit gebeurt als een pand geen nationale betekenis heeft, maar wel van plaatselijk of regio-

²⁸ Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

²⁹ Kadaster Topotijdreis (bron voor deze kaart en de hierop volgende kaarten in deze tabel).

³⁰ Foto-Beeldbank Weerderheem Valkenswaard.

naal belang is. De gemeente legt haar monumentenbeleid vast in de gemeentelijke monumentenverordening. Naast het gemeentelijk monument is er ook nog het Monumenten Inventarisatie Project (MIP). De MIP Gemeentebeschrijvingen vormen een verzameling beschrijvingen van de historisch-geografisch, sociaaleconomische, architectuurhistorische, bouwhistorische en stedenbouwkundige ontwikkelingen van gemeenten in de periode 1850-1940. Binnen de 50 meter attentiezone liggen geen rijksmonumenten en geen gemeentelijke monumenten maar wel een MIP monument. Het betreft hier het gebouw aan de Eindhovenseweg 5, een woonhuis uit circa 1910 dat vanwege zijn bouwstijl en MIP monument is geworden.

Bouwhistorische gegevens

Bij de gemeente Valkenswaard is het archief van de Bouw- en Woningtoezicht geraadpleegd (contactpersoon de heer Aerts). Tabel IV geeft een opsomming van de verleende bouwvergunningen voor het plangebied.

Tabel IV. Verleende bouwvergunningen

Naam aanvrager	Jaartal	Omschrijving
N.V. Jasneva Sigarenfabrieken	1930	Bouw sigarenfabriek. Dragende muren gefundeerd op funderings-sleuven op een diepte van 50, 75 en 150 cm onder peil (waarschijnlijk maaiveld), breedte onbekend.
N.V. Jasneva Sigarenfabrieken	1938	Bouw woonhuis aan de Eindhovenseweg. Dragende muren gefundeerd op funderings-sleuven tot 70 cm onder peil (waarschijnlijk maaiveld), 33 tot 55 centimeter breed.
BOZ Amsterdam	1976	Bouw winkelcentrum, funderingsgegevens ontbreken.
Van Aken Architecten en Stedenbouw	1989	Bouw winkelruimte en appartementen. Dragende muren gefundeerd op funderings-sleuven tot 70 cm onder peil (waarschijnlijk maaiveld) en waarschijnlijk is ook voor de kruipruimte tot deze diepte ontgraven.
Nationale Nederlanden Vastgoed	1992	Bouwwerkzaamheden t.b.v. winkelcentrum (waarschijnlijk uitbreiding), funderingsgegevens ontbreken.
WPM Planontwikkeling	1995	Uitbreiding winkelcentrum. Dragende muren gefundeerd op funderings-sleuven tot 95 cm onder peil (waarschijnlijk maaiveld) en waarschijnlijk is ook voor de kruipruimte tot deze diepte ontgraven.
ING Real Estate	2004	Uitbreiding winkelcentrum. Dragende muren gefundeerd op palen tot funderings-sleuven tot maximaal 120 cm onder peil (waarschijnlijk maaiveld). Deze liggen op een funderingsplaat van 50 cm dik die onder de gehele aanbouw doorloopt.
Paul Saanen a.v.b./Jo Knoups b.i.	2004	Uitbreiding winkelcentrum. Dragende muren gefundeerd op funderings-sleuven (diepte en breedte onbekend)

Uit bovenstaande gegevens blijkt dat er in de loop van de jaren binnen het plangebied een aantal bouwwerkzaamheden hebben plaatsgevonden die tot bodemingrepen hebben geleid. De bodemverstoringen beperken zich veelal tot funderingen en het uitgraven van kruipruimtes en varieert van 50 tot 170 cm onder maaiveld. Aanwijzingen voor onderkeldering is niet aangetroffen. Bij een aantal bouwfases ontbreken funderingsgegevens of zijn zeer beknopt zodat niet altijd duidelijk is hoe groot-schalig de bodemverstoringen zijn geweest.

Bij het raadplegen van de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) van de bestaande bebouwing blijkt dat de bebouwing aan de Eindhovenseweg en de Passage in 1977 is gerealiseerd, de bebouwing aan de Deken Frankenstraat dateert uit 1997(zuidelijke deel), 1977 (centrale deel) en 2004 (noordelijke deel).³¹

³¹ Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG).

Tweede Wereldoorlog

Om vast te stellen of mogelijke archeologische waarden uit de Tweede Wereldoorlog in het plangebied aanwezig zijn, is een aantal publicaties geraadpleegd.³² Uit deze bronnen blijkt dat in het plangebied archeologische waarden uit de Tweede Wereldoorlog te verwachten zijn. Valkenswaard ligt in het operatiegebied van Market-Garden, de operatie waarmee de Geallieerden door Nederland naar het Ruhrgebied wilde doorstoten. Voorafgaand aan de operatie wordt er met artillerie geschoten op de Duitse linies, ook ten zuiden van Valkenswaard. Hierna trekken de geallieerden op, maar al vrij snel ondervinden ze tegenstand. Nog op dezelfde dag (zondag 17 september 1944) komen rond half acht 's avonds de eerste Britse tanks aan in Valkenswaard. Op maandag trekken zij verder naar Eindhoven. Van deze operatie kunnen mogelijk binnen het plangebied nog resten worden verwacht in de vorm van resten van een tijdelijke bivak.

De plaatselijke Heemkundevereniging Weerderheem heeft bij een eerder onderzoek van Econsultancy direct ten oosten van het huidige plangebied aangegeven dat er in de onmiddellijke omgeving van het huidige plangebied tijdens bombardementen enkele voltreffers zijn geweest.³³ Het is onder andere bekend dat de Engelse Typhoons van No. 137 Squadron op 17 september 1944 de Duitse stellingen in het gebied van Valkenswaard onder vuur hebben genomen.³⁴ Ook uit de Ruimingskaart blijkt dat rondom het plangebied verschillende explosieven zijn geruimd.³⁵

In oktober 2020 heeft Econsultancy een inventariserend veldonderzoek door middel van boringen uitgevoerd op een onderzoekslocatie 80 meter ten zuiden van het plangebied, op de Markt van Valkenswaard.³⁶ Omdat er de mogelijkheid bestond dat er zich nog resten van de Tweede Wereldoorlog in het bodem bevonden, zijn deze boringen begeleid door Euroradar. Euroradar scant de geplande boorlocaties door middel van radar en meet op deze manier of er zich metaal, en dus mogelijke explosieven, in de bodem bevindt. Voor verdere grondroerende werkzaamheden rondom deze locatie, zoals in het plangebied Masterplan Centrum, geldt ook het advies dat deze onder begeleiding van OCE (Opsporen Conventionele Explosieven) uitgevoerd zullen worden.

Gezien de reeds aanwezige bebouwing in het plangebied wordt de kans klein geacht dat er in het plangebied explosieven uit de Tweede Wereldoorlog aanwezig zijn, maar dit kan niet worden uitgesloten.

Cultuurhistorische waardenkaart³⁷

Op de cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Valkenswaard heeft het plangebied geen waarden.

Erfgoedkaart, historisch landschap³⁸

Op de erfgoedkaart, historisch landschap, van de gemeente Valkenswaard ligt het plangebied in een gehucht en oude akkers, met ten oosten en zuiden wegen.

³² Amersfoort & Kamphuis, 1990/Jong, 1969 – 1994/Indicatieve kaart Militair Erfgoed/VEO Bommenkaart/Ruimingskaart/Klep & Schoenmaker, 1995/Zwanenburg, 1990.

³³ Reynaert, 2021.

³⁴ Zwanenburg, 1990.

³⁵ Ruimingskaart.

³⁶ Stiekema 2020.

³⁷ Interactieve erfgoedkaart van diverse gemeenten in Zuidoost-Brabant.

³⁸ Interactieve erfgoedkaart van diverse gemeenten in Zuidoost-Brabant.

Aanvullende informatie

Heemkunde Vereniging

Voor aanvullende informatie is contact gezocht met de plaatselijke Heemkundevereniging Weerderheem op 30 november 2021, via een contactformulier op de website van de Heemkundevereniging. De heer Peels heeft hierop namens de Heemkundevereniging hierop gereageerd met een uitgebreide rapportage dat achterin dit rapport integraal is opgenomen (bijlage 8), hieronder wordt een korte samenvatting gegeven van de nieuwe gegevens.

De toponiemen volgens Noordbrabantse Plaatsnamen, Monografie 1, Valkenswaard van H.E.M. Mélotte en J. Molemans uit 1979.

- Hengel(dries): voor het eerst vernoemd in 1471. Naam voor een groot, wat hoger gelegen terrein tussen het dorpscentrum en de kerk. Deze dries werd ook Peg(dries) genoemd.
- Peg(dries): voor het eerst vernoemd in 1497. Naam voor een groot, wat hoger gelegen dries, grenzend aan het marktplein. Dienstig als verzamelplaats voor het vee, dat moest worden geschat alvorens het op de markt werd verhandeld.
- Zandschel: voor het eerst vernoemd in 1559. Complex van hoger gelegen bouw- en weilanden aan de Waterlaat. De percelen zijn door de aanleg van de Rijksweg van 's Bosch naar Luik in tweeën gedeeld.

Ten slotte is het nog vermeldenswaardig dat de Eindhovenseweg (de Rijksweg van 's Bosch naar Luik) er pas ligt vanaf begin 1800. Daarvoor liep hier geen weg.

2.8 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Op grond van de gegevens uit het bureauonderzoek is de volgende gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld:

Tabel V. Gespecificeerde archeologische verwachting

Archeologische periode	Gespecificeerde verwachting	Te verwachten complextypen/resten	Relatieve diepte t.o.v. het maaiveld
(Laat-)Paleolithicum	Laag	Kampementen, vuursteenstrooiingen en vuurstenen gebruiksvoorwerpen	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen
Mesolithicum	Laag	Kampementen, vuursteenstrooiingen en vuurstenen gebruiksvoorwerpen	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen
Neolithicum	Middelhoog	Akkerlaag en/of nederzettingssporen, grafvelden, rituele plaatsen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen en vuurstenen gebruiksvoorwerpen, houtskool en gebruiksvoorwerpen	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen
Bronstijd	Middelhoog	Akkerlaag en/of nederzettingssporen, grafvelden, rituele plaatsen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen en vuurstenen gebruiksvoorwerpen, metaalresten, houtskool, botresten en gebruiksvoorwerpen	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen
IJzertijd	Hoog	Akkerlaag en/of nederzettingssporen, grafvelden, rituele plaatsen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, metaalresten, glasresten, houtskool, botresten en gebruiksvoorwerpen	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen
Romeinse tijd	Hoog	Akkerlaag en/of nederzettingssporen, grafvelden, rituele plaatsen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, metaalresten, glasresten, houtskool, botresten en gebruiksvoorwerpen	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen

Vroege-Middeleeuwen	Hoog	Bewoningssporen van een (boeren)erf: kleine fragmenten aardewerk, metaalresten, glasresten, houtskool, botresten, organische resten en gebruiksvoorwerpen	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen
Late-Middeleeuwen	Hoog	Agrarische sporen en vondsten: kleine fragmenten aardewerk, organische resten	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen
Nieuwe tijd	Hoog	Bewoningssporen van een (boeren)erf: kleine fragmenten aardewerk, metaalresten, glasresten, houtskool, botresten, organische resten en gebruiksvoorwerpen	Onder maaiveld/in het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen

Uit de landschappelijke ligging op een uitloper van een dekzandrug blijkt dat het plangebied vanaf het Paleolithicum ongunstig is geweest voor jagers en verzamelaars en vanaf het Neolithicum gunstig voor landbouwers. Uit de archeologische gegevens die verzameld zijn uit het onderzoeksgebied blijkt dat er in de omgeving van het plangebied sporen van menselijke activiteit zijn waargenomen uit de Bronstijd tot en met de Nieuwe tijd. Een uitzondering hierop vormt één vuursteen afslag vondst welke is gedateerd in het Paleolithicum-Neolithicum. Het merendeel van de vondsten in het onderzoeksgebied zijn echter uit de Late-Middeleeuwen en Nieuwe tijd.

Door archeologisch onderzoek is er een goed beeld van waar de jagers en verzamelaars hun tijdelijke kampementen vestigden. De jagers en verzamelaars waren afhankelijk van een aantal ecologische factoren, zoals het voedselaanbod en de aanwezigheid van grondstoffen in de omgeving van de locatie. Ze leefde van de jacht, visserij en het verzamelen van onder andere noten, vruchten en wortels. Dit soort voedsel was met name te vinden op het overgangsg gebied van hoge en droge gronden naar lage en natte gronden, de gradiëntzone, en dichtbij water, zoals vennen en beken. Op dit soort locaties was ook drinkwater bereikbaar.³⁹ Het plangebied bevindt zich op de uitloper van een dekzandrug, tussen twee beekdalen in. Door de locatie van het plangebied op de hoge gronden en de grote afstand tot de beekdalen, was deze locatie voor jagers en verzamelaars minder geschikt. Dit wordt bevestigd door het relatief weinig voorkomen van archeologische vondsten uit deze perioden rondom het plangebied. Er geldt daarom een lage archeologische verwachting voor het (Laat-)Paleolithicum en Mesolithicum.

Voor de landbouwers zijn andere factoren van belang bij de locatiekeuze. Vanaf het Neolithicum gingen men zich vestigen op één locatie. Om te kunnen blijven wonen op één plek werd het kunnen uitvoeren van landbouw een belangrijke factor. Voor akkerbouw is onder andere een vruchtbare bodem en een goede afwatering van belang.⁴⁰ De ligging op een hoge dekzandrug is een geschikte locatie voor de landbouwers vanaf het Neolithicum. Gezien het beperkte aantal vondsten uit het Neolithicum en de Bronstijd rond het plangebied is de verwachting voor archeologische resten uit deze perioden middelhoog. In de omgeving van het plangebied zijn vele vondsten bekend uit de IJzertijd tot en met de Vroege-Middeleeuwen. Deze waarnemingen liggen op een vergelijkbare landschappelijke locatie als het plangebied. Er geldt een hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische sporen en vondsten uit de IJzertijd tot en met de Vroege-Middeleeuwen.

Vanaf de Middeleeuwen zijn schriftelijke bronnen bekend die de bekende locatiekeuzes en archeologische gegevens kunnen aanvullen. Vanaf de 13^e eeuw wordt de locatie langs kruisingen en splitsingen van doorgaande en lokale wegen ook van belang voor de locatiekeuze van een nederzetting.

³⁹ Louwe Kooijmans et al., 2005.

⁴⁰ Louwe Kooijmans et al., 2005.

Deze nederzettingen kunnen zijn gegroeid tot de hedendaagse gehuchten en woonkernen.⁴¹ Het plangebied lag in de Late-Middeleeuwen een stuk ten noorden van de toenmalige kern van Valkenswaard en was waarschijnlijk in agrarisch gebruik. Voor het plangebied geldt daarom een hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische sporen gerelateerd aan agrarische activiteiten uit de Late-Middeleeuwen. In de 19^e eeuw ligt het plangebied aan een doorgaande weg en aan het eind van de 19^e eeuw, Nieuwe tijd C, is er bebouwing gerealiseerd. Voor de Nieuwe tijd geldt daarom een hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische sporen die samenhangen met de ligging van het plangebied in de dorpskern.

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is hoog, voornamelijk voor de IJzertijd tot en met de Nieuwe tijd. Deze archeologische resten worden verwacht onder een (mogelijk dik) eerddek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont. De vondstenlaag is opgenomen onder in het eerddek; hier wordt ook wel van 'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen het eerddek en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool. Aan en direct onder het maaiveld worden archeologische resten verwacht uit de Nieuwe tijd. De vondstenlaag van deze resten zal zich niet dieper bevinden dan circa 30 centimeter beneden het maaiveld. Archeologische sporen worden verwacht in de top van de C-horizont. Organische resten en metaal zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

Bodemverstoring

Dat een gebied een middelhoge of hoge archeologische verwachting heeft, betekent niet dat eventuele aanwezige archeologische resten behoudenswaardig zijn. De waarde van archeologische vindplaatsen wordt grotendeels bepaald door de mate waarin grondsporen dan wel vondsten *in situ* bewaard zijn gebleven. Het plangebied is in het verleden als akkerland en grasland in gebruik geweest. Door ploegen kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden, die vanaf het maaiveld worden verwacht, verloren zijn gegaan. Vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw is er in het plangebied bebouwing verschenen dat in de loop der tijd is vernieuwd en uitgebreid. Door bouw- en sloopactiviteiten kunnen ook eventueel aanwezige archeologische waarden mogelijk verloren zijn gegaan.

3 CONCLUSIE EN ADVIES

Doel van het bureauonderzoek is een antwoord te vinden op de vraag wat de gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied is.

Het plangebied bevindt zich op de uitloper van een dekzandrug, tussen twee beekdalen in. Door de locatie van het plangebied op de hoge gronden en de grote afstand tot de beekdalen, was deze locatie voor jagers en verzamelaars minder geschikt. Dit wordt bevestigd door het relatief weinig voorkomen van archeologische vondsten uit deze perioden rondom het plangebied. Er geldt daarom een lage archeologische verwachting voor het (Laat-)Paleolithicum en Mesolithicum. De ligging op een hoge dekzandrug is een geschikte locatie voor de landbouwers vanaf het Neolithicum. Gezien het beperkte aantal vondsten uit het Neolithicum en de Bronstijd rond het plangebied is de verwachting voor archeologische resten uit deze perioden middelhoog. In de omgeving van het plangebied zijn vele vondsten bekend uit de IJzertijd tot en met de Vroege-Middeleeuwen. Deze waarnemingen liggen op een vergelijkbare landschappelijke locatie dan het plangebied. Er geldt een hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische sporen en vondsten uit de IJzertijd tot en met de Vroege-Middeleeuwen. Het plangebied lag in de Late-Middeleeuwen een stuk ten noorden van de toenmalige kern van Valkenswaard en was waarschijnlijk in agrarisch gebruik. Voor het plangebied geldt daarom

⁴¹ Renes, 1999.

.....

een hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische sporen gerelateerd aan agrarische activiteiten uit de Late-Middeleeuwen. In de 19^e eeuw ligt het plangebied aan een doorgaande weg en aan het eind van de 19^e eeuw, Nieuwe tijd C, is er bebouwing gerealiseerd. Voor de Nieuwe tijd geldt daarom een hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische sporen die samenhangen met de ligging van het plangebied in de dorpskern.

Gezien de in dit onderzoek opgestelde archeologische verwachting is binnen het plangebied vervolgonderzoek noodzakelijk om deze te toetsen. Gezien de ligging van het plangebied in een historische kern is in dit stadium de meest geschikte onderzoeksmethode een karterend en waarderend proefsleuvenonderzoek. Booronderzoeken zijn in historische kernen minder geschikt gezien de grote kans op het voorkomen van puinlagen die aan historische bebouwing toegeschreven kunnen worden. Bij een proefsleuvenonderzoek dienen verspreid over het plangebied sleuven gegraven te worden met als doel om eventuele archeologische waarden te karteren en waarden. Voor dit onderzoek dient een door de bevoegde overheid goedgekeurd Programma van Eisen te zijn opgesteld waarin is vastgelegd waaraan het onderzoek moet voldoen.

Bovenstaand advies is van Econsultancy. De resultaten van onderhavig onderzoek dienen te worden beoordeeld door de bevoegde overheid (gemeente Valkenswaard). De bevoegde overheid neemt vervolgens een besluit.

LITERATUUR

- Amersfoort, H. & P.H. Kamphuis, 1990: *Mei 1940. De strijd op Nederlands grondgebied*. 's- Gravenhage.
- Berkel, G. van & K. Samplonius, 1995: *Nederlandse plaatsnamen. De herkomst en betekenis van onze plaatsnamen.*, Meppel.
- Berkvens, R., K.A.H.W. Leenders, J. Bosman, M.D. Wagemans, E. Wijnen, V. Mes, M. van Moolenbeek, E. Drenth, H. van der Laarschot en J. Schotten, 2011: *Kempisch Erfgoed in beeld. Een regionale erfgoedkaart voor de Kempen- en A2 gemeenten: Bergeijk, Bladel, Eersel, Oirschot, Reusel-de Mierden, Waalre, Valkenswaard, Cranendonck en Heeze-Leende*. Eindhoven.
- Bont, C. de, 1993: '*...Al het merkwaardige in bonte afwisseling...*', een historische geografie van Midden- en Oost-Brabant. Waalre.
- Bos, P.A. van den, 2012: *Inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven Waalreseweg, Valkenswaard Gemeente Valkenswaard*. IDDS Archeologie rapport 1358. Noordwijk.
- Bots, J.I.W.M. & H.E.M. Mélotte, 1977: *Van Wedert tot Valkenswaard: een historische beschrijving van Valkenswaard in twee delen*, Valkenswaard.
- Doesburg, J. van, M. de Boer, J. Deeben, B.J. Groenewoudt en T. de Groot (red.), 2007: *Essen in zicht. Essen en plaggendecken in Nederland: onderzoek en beleid*. Amersfoort.
- Jong, L. de, 1969-1994: *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*. 's- Gravenhage.
- Klep C. & B. Schoenmaker, 1995: *De Bevrijding Van Nederland 1944-1945 - Oorlog op de flank*. Den Haag.
- Locher, W.P. & H. de Bakker, 1990: *Bodemkunde van Nederland. Deel 1: Algemene bodemkunde*. Malmberg, Den Bosch.
- Louwe Kooijmans, L.P., P.W. van den Broeke, H. Fokkens, A. van Gijn (red.), 2005: *Nederland in de prehistorie*. Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam.
- Meijel, M.G. van, 2021: *Rapportage watertoets. Passage 20 te Valkenswaard*. Econsultancyrapport 17460.002. Boxmeer.
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff, T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff, Groningen.
- Putten, M.J. van, 2019: *Valkenswaard Plangebied Eindhovensweg 51. Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek (verkennende fase)*. BAAC Rapport V-19.0046. 's-Hertogenbosch.
- Renes, J., 1999: *Landschappen van Maas en Peel. Een toegepast historisch-geografisch onderzoek in het streekplangebied Noord- en Midden-Limburg*. Eisma, Leeuwarden.
- Reynaert, J.A.M., 2021: *Archeologisch bureauonderzoek en verkennend booronderzoek. Masterplan Centrum te Valkenswaard*. Econsultancy-rapport 13936.003. Swalmen.

Stichting voor Bodemkartering, 1972: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 57 Oost/Valkenswaard*. Wageningen

Stiekema, M., 2020: *Archeologisch bureauonderzoek en verkennend booronderzoek. Westzijde Markt te Valkenswaard*. Econsultancy-rapport 13404.002. Swalmen.

Vries, F. de, W. de Groot, T. Hoogland & J. Denneboom, 2003: *De Bodemkaart van Nederland digitaal; Toelichting bij inhoud, actualiteit en methodiek en korte beschrijving van additionele informatie*. Wageningen: Alterra.

Wageningen Environmental Research, 2017: *Geomorfologische Kaart van Nederland (2017)*, schaal 1:50.000.

Zwanenburg G.J., 1990: *En nooit was het stil - Kroniek van een luchtoorlog*. Emmen.

BRONNEN

AHN; internetsite, december 2021.
<http://www.ahn.nl>

Archeologisch informatiesysteem Archis3, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort, december 2021.
<https://archis.cultureelerfgoed.nl>

Basisregistraties Adressen en Gebouwen (BAG), internetsite, december 2021.
<http://bagviewer.kadaster.nl>

Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed; internetsite, december 2021
<http://www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl>

Brabant.nl; internetsite, december 2021.
<https://noord-brabant.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=1dab0b45b3234fffa8090a4bc8ae06f8>

Dinoloket; internetsite, december 2021.
<http://www.dinoloket.nl/>

Erfgoedkaart Kempen- en A2-gemeenten; internetsite, december 2021.
<https://atlas.odzob.nl/portal/apps/webappviewer/index.html?id=740c0e3f87ca42a58afb73832663c0ec>

Foto-Beeldbank Weerderheem Valkenswaard; internetsite, januari 2024.
<https://weerderheemcollecties.nl/cgi-bin/beeldbank.pl?ident=01184&search=1920-1925&veld=datering&display=gallery&istart=1>

Indicatieve kaart Militair Erfgoed; internetsite, december 2021.
<http://www.ikme.nl/>

Interactieve erfgoedkaart van diverse gemeenten in Zuidoost-Brabant; internetsite, januari 2023.
<https://atlas.odzob.nl/portal/apps/MapSeries/index.html?appid=a8353b45304a467fbbd2728812965dbf>

J.W. van Aalst, www.opentopo.nl; internetsite, januari 2022.
<https://www.opentopo.nl/>

Kadaster Topotijdreis; internetsite, december 2021.
<http://www.topotijdreis.nl/>

Kadaster; internetsite, januari 2022.
<http://www.kadaster.nl>

NGR, internetsite, januari 2022.
<https://www.nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/459231d0-7379-4f26-a444-7616e1d888f0>

Portaal voor ruimtelijke plannen; internetsite, december 2021.
<http://www.ruimtelijkeplannen.nl/web-roo/roo/>

.....

Publieke Dienstverlening Op de Kaart (PDOK); internetsite, januari 2022.
<https://pdokviewer.pdok.nl>

Rijkswaterstaat; internetsite, januari 2022.
<https://www.rijkswaterstaat.nl/zakelijk/open-data/actueel-hoogtebestand-nederland>

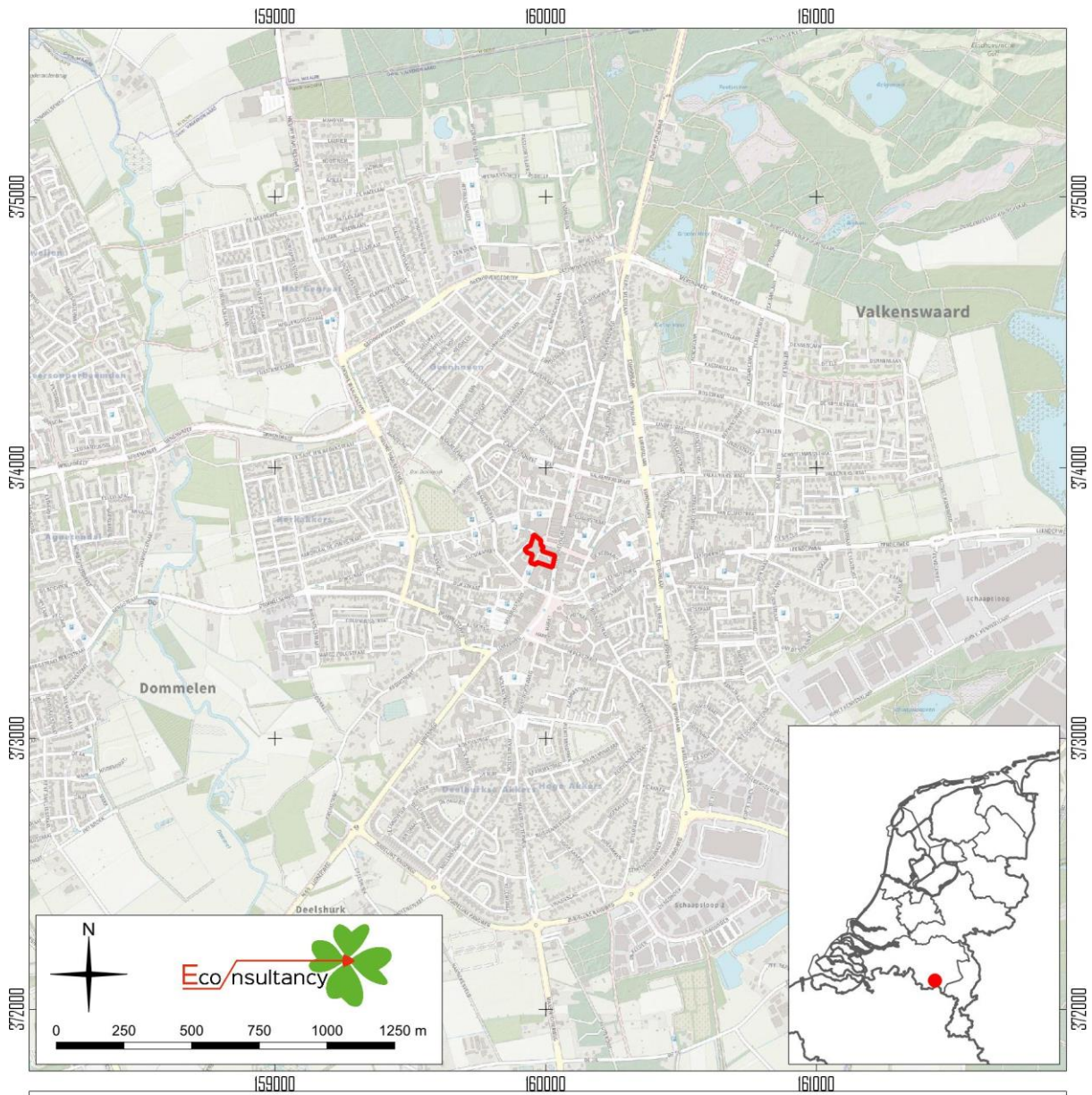
Ruimingskaart; internetsite, december 2021.
<http://www.beobom.nl/ruimingskaart/>

SIKB; internetsite, december 2021.
<https://www.sikb.nl>

Valkenswaardvandaag.nl; internetsite, december 2020.
<http://www.valkenswaardvandaag.nl/>

VEO Bommenkaart; internetsite, december 2021.
<http://www.explosievenopsporing.nl/veo-bommenkaart/>

Figuur 1. Het plangebied op de topografische kaart (1:25.000).

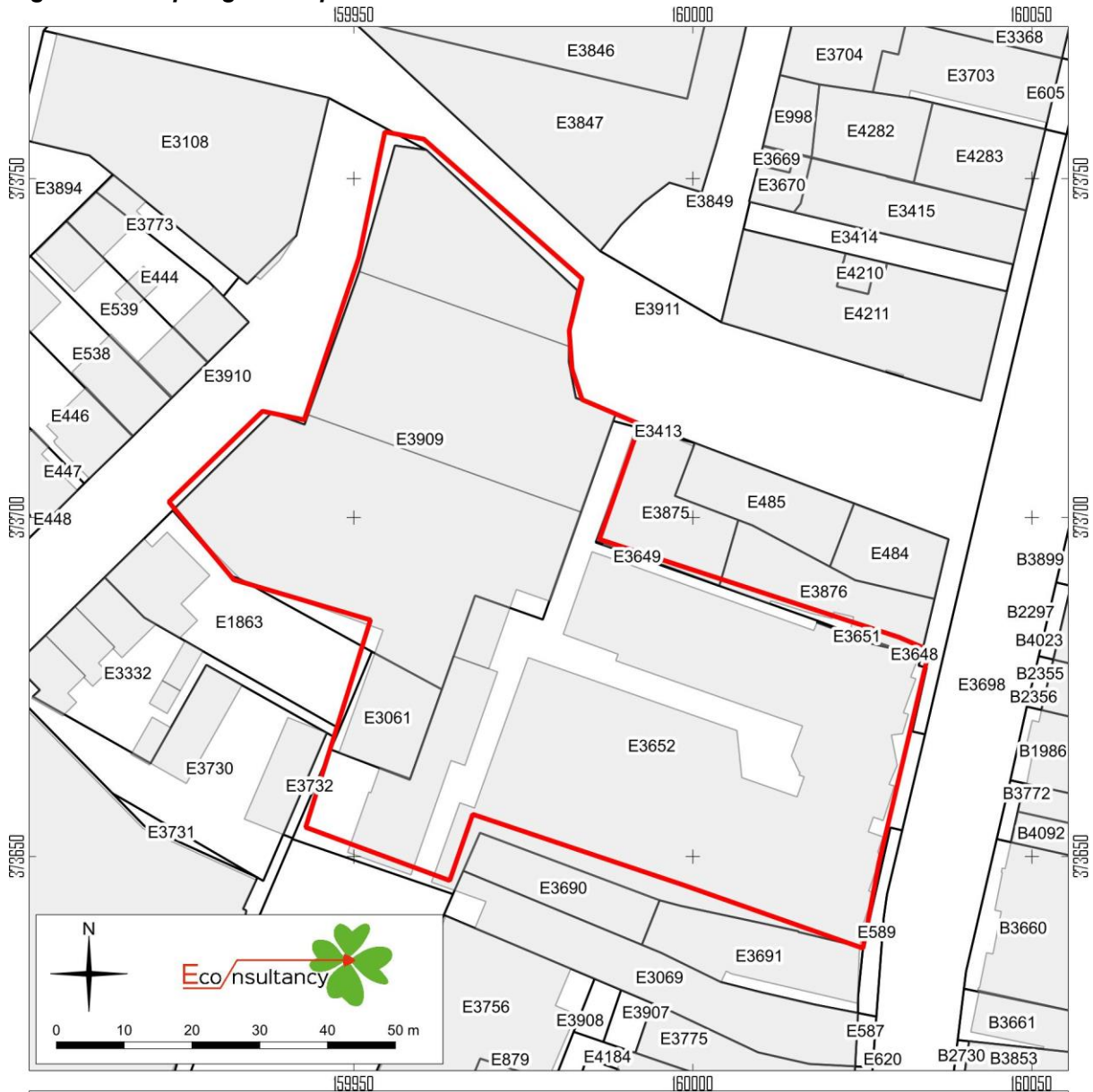
archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek Passage 20 in Valkenswaard, gemeente Valkenswaard (17460.001).

Het plangebied op de topografische kaart (1:25.000). Bron: J.W. van Aalst, www.opentopo.nl.

Legenda

plangebied

Figuur 2. Het plangebied op de kadastrale kaart.

archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek Passage 20 in Valkenswaard, gemeente Valkenswaard (17460.001).

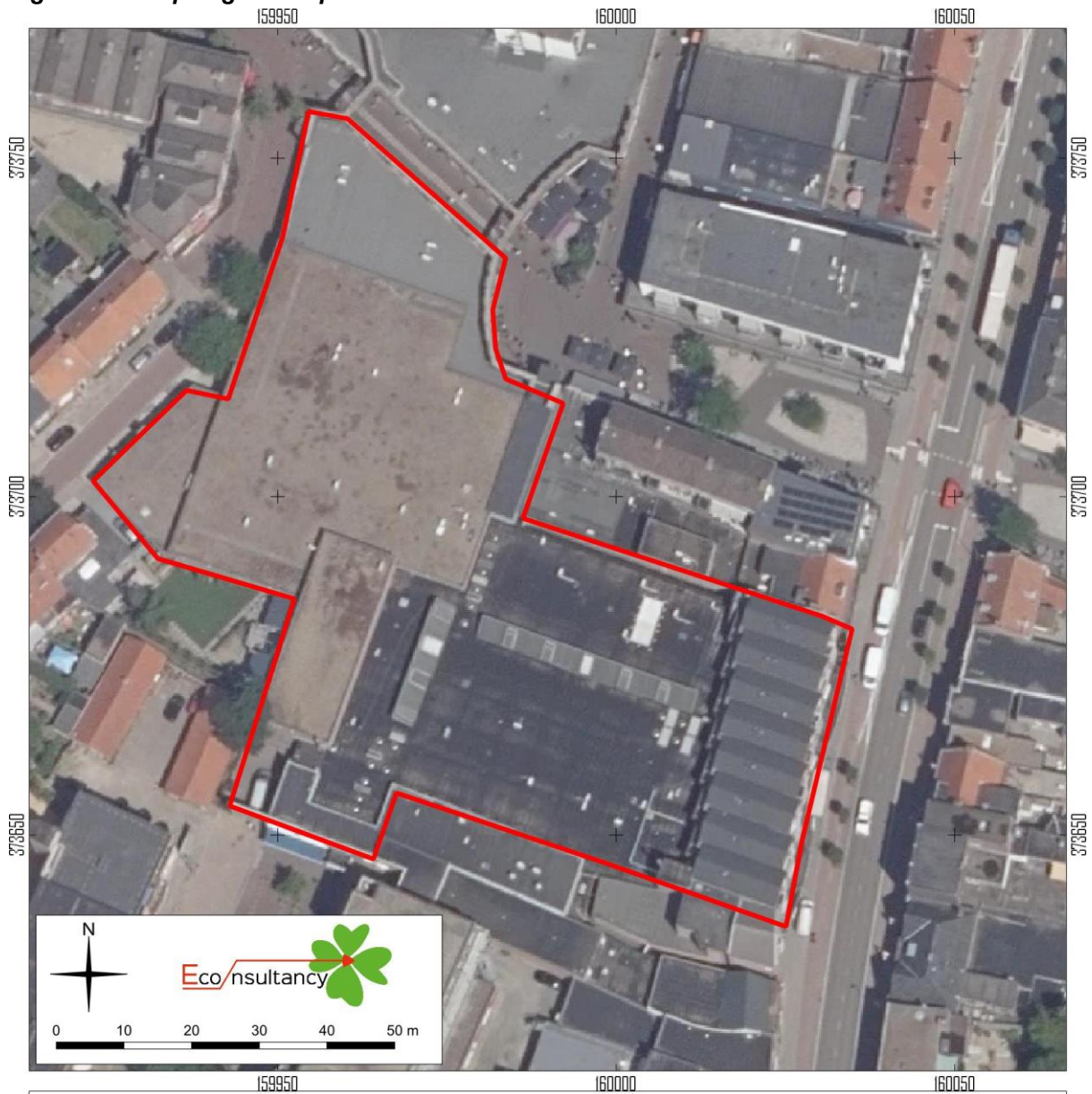
Het plangebied op de kadastrale kaart. Bron: PDOK/Kadaster.

Legenda

plangebied

- perceel
- bebouwing

Figuur 3. Het plangebied op een luchtfoto uit 2020.

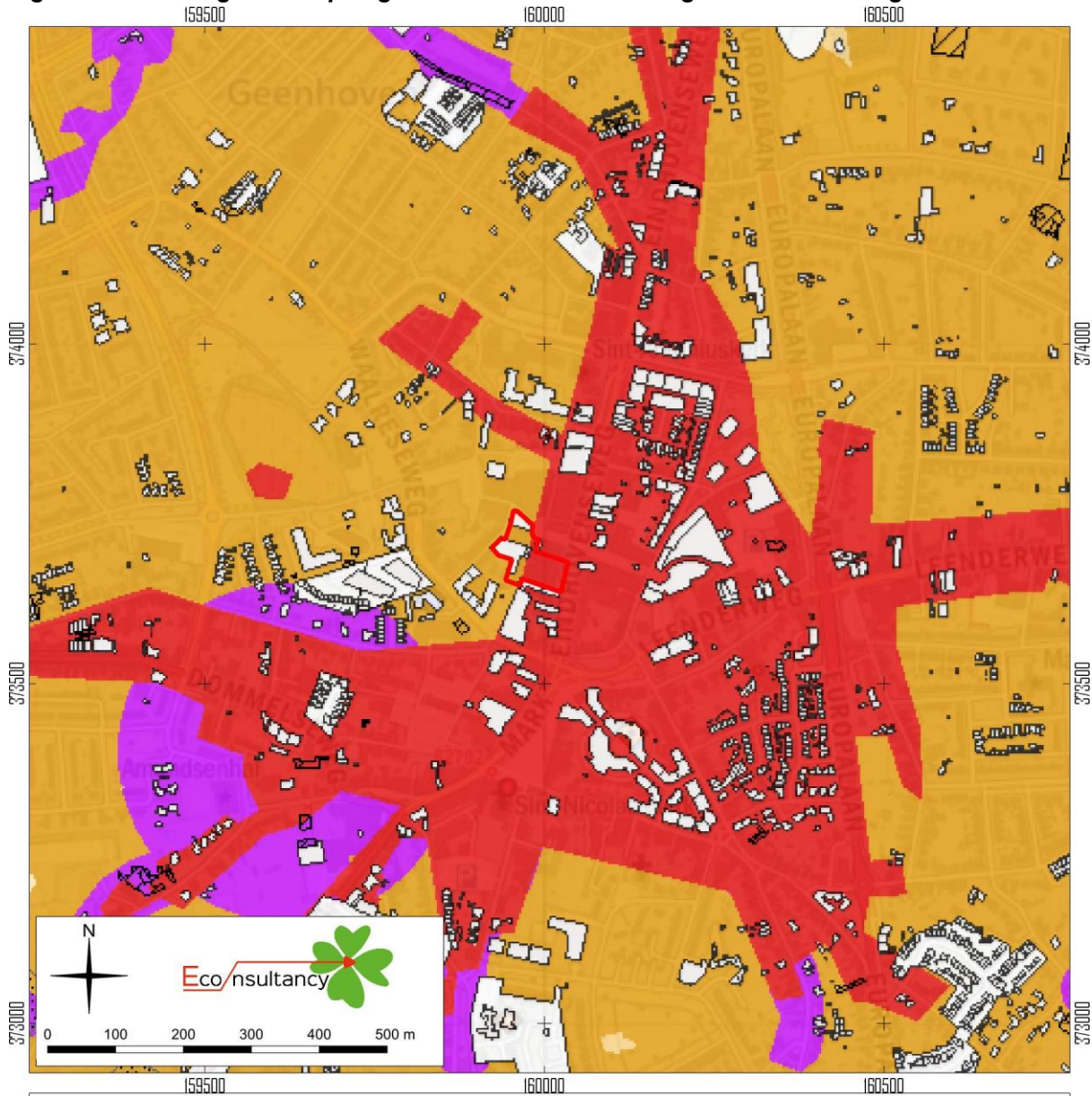

archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek Passage 20 in Valkenswaard, gemeente Valkenswaard (17460.001).

Het plangebied op een luchtfoto uit 2020. Bron: PDOK.

Legenda
plangebied

Figuur 4. Situering van het plangebied binnen de archeologische verwachtingskaart.

archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek Passage 20 in Valkenswaard, gemeente Valkenswaard (17460.001).

Het plangebied op de gemeentelijke verwachtingskaart. Bron: Erfgoedkaart Kempen en A2 gemeenten.

archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek Passage 20 in Valkenswaard, gemeente Valkenswaard (17460.001).

Legenda bij de gemeentelijke verwachtingskaart.

Legenda

plangebied

Mogelijke verstoringen

Esdekken

Archeologisch beleid

Categorie 1: Archeologisch monument

Categorie 2: Gebied van archeologische waarde

Categorie 3: Gebied met hoge verwachting (historische kernen en linten)

Categorie 4: Gebied met hoge verwachting

Categorie 5: Gebied met middelhoge verwachting

Categorie 6: Gebied met lage verwachting

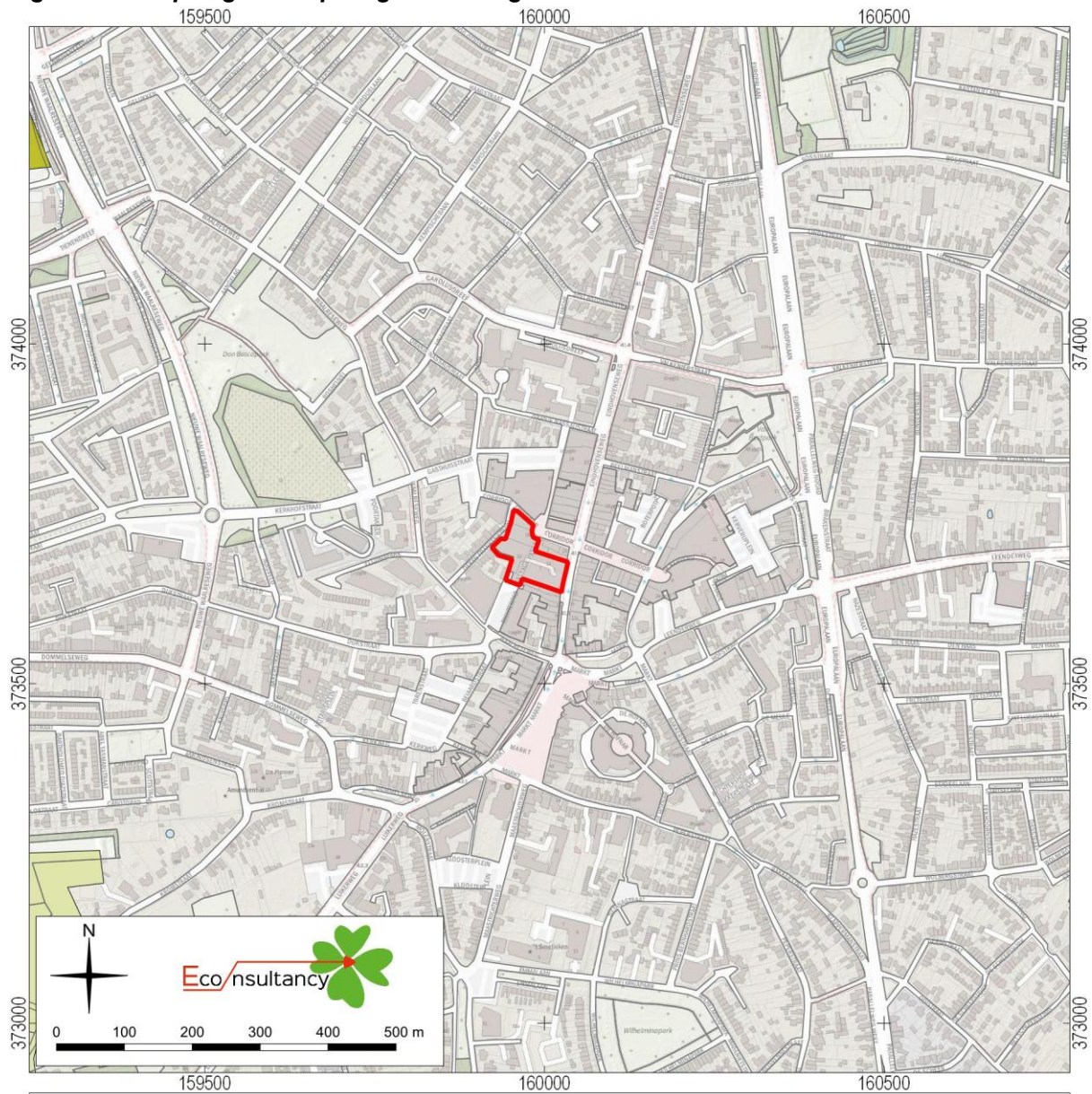

Categorie 7: Gebied zonder archeologische verwachting

Water

Figuur 5. Het plangebied op de geomorfologische kaart.

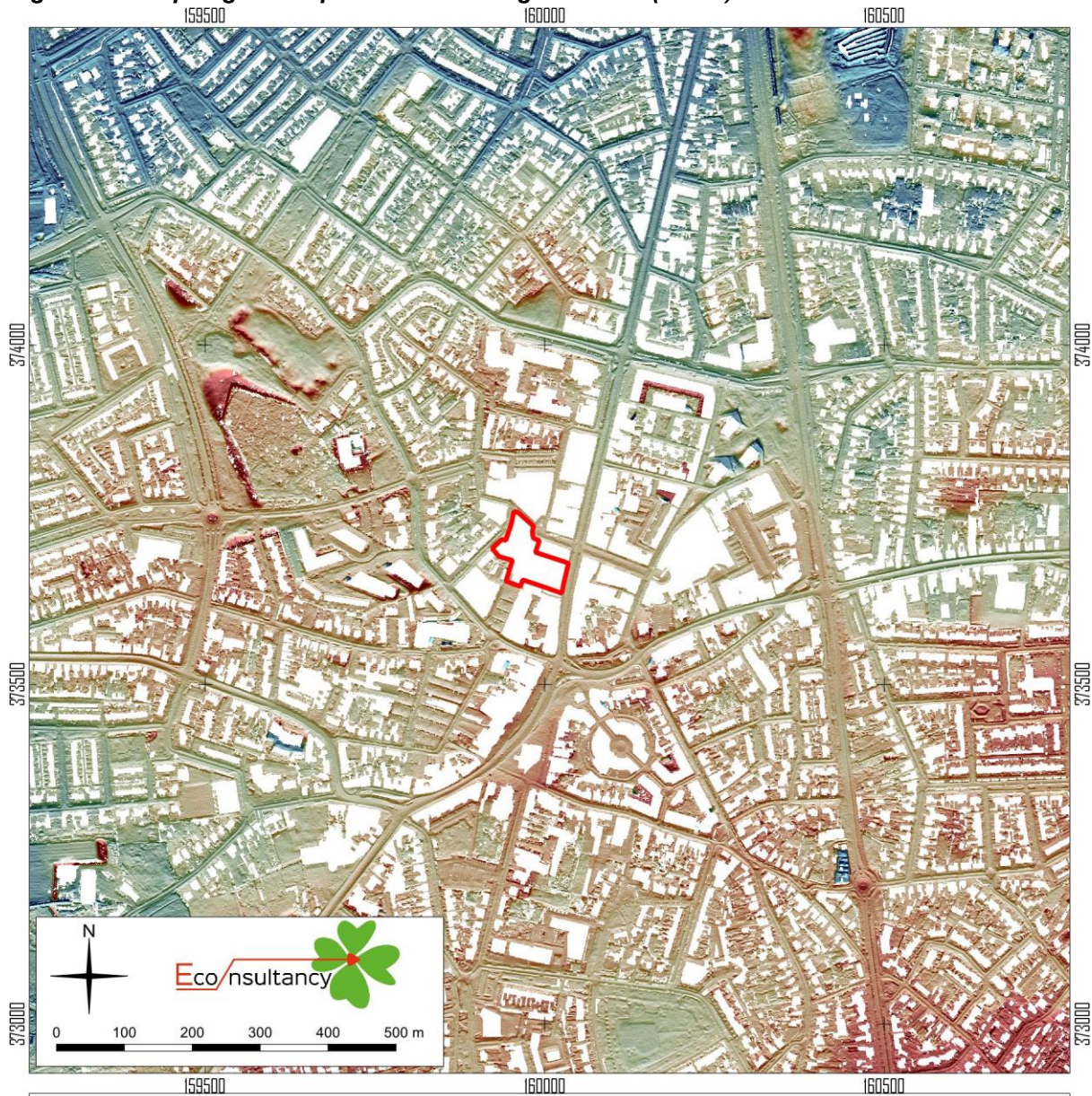
archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek Passage 20 in Valkenswaard, gemeente Valkenswaard (17460.001).

Het plangebied op de Geomorfologische kaart 1: 50.000 van Nederland. Bron: NGR/Wageningen Environmental Research (2019)

Legenda

- Dekzandwelingen
- Vlakke van ten dele verspoelde dekzanden of löss

Figuur 6. Het plangebied op het actueel hoogtebestand (AHN3).

archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek Passage 20 in Valkenswaard, gemeente Valkenswaard (17460.001).

Het plangebied op het actueel hoogtebestand (AHN3). Bron: PDOK/Rijkswaterstaat.

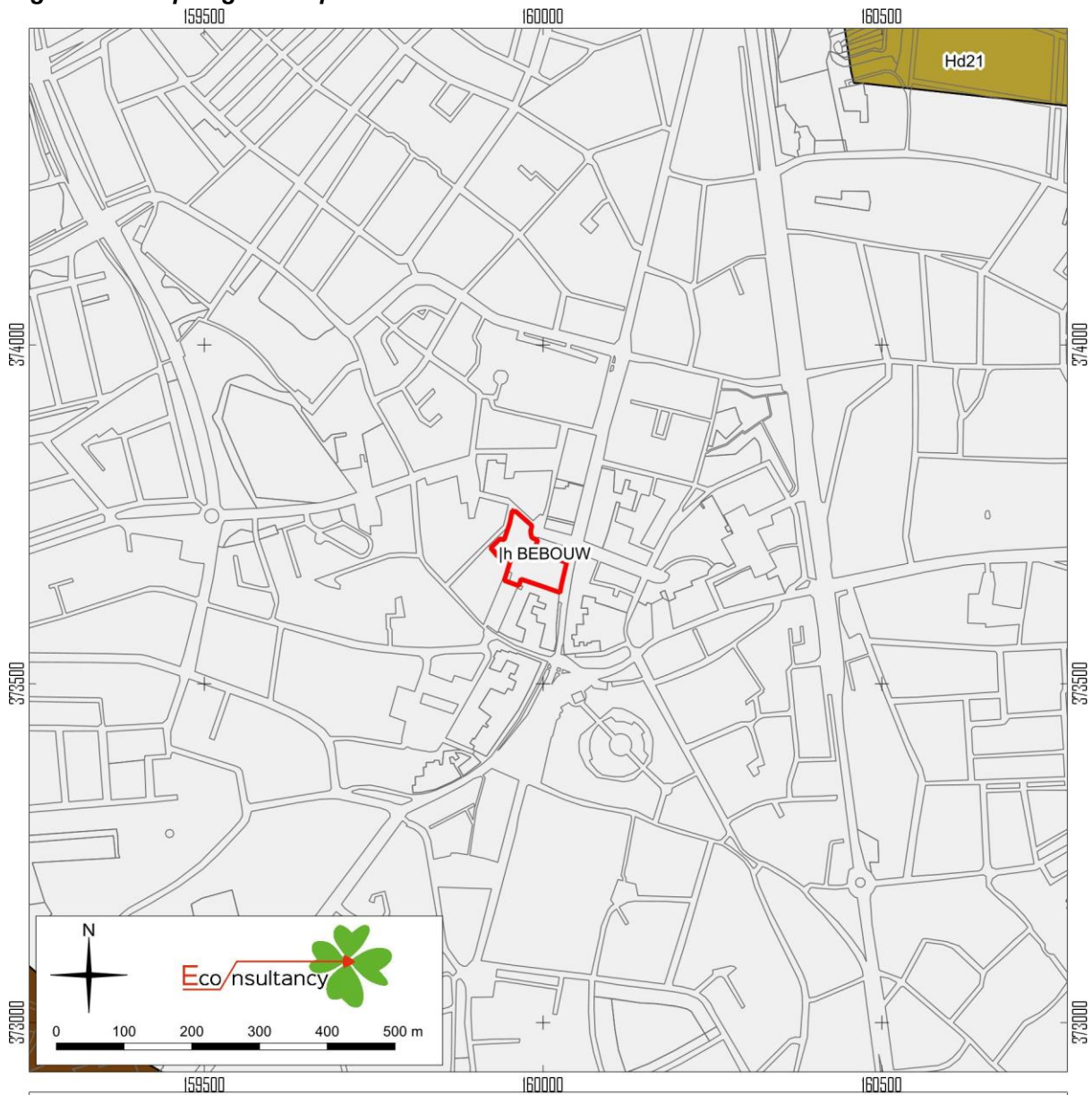
Legenda

plangebied

maaiveldhoogte (m NAP)

- 23.78
- 24.21
- 24.64
- 25.07
- 25.5
- 25.92

Figuur 7. Het plangebied op de bodemkaart.

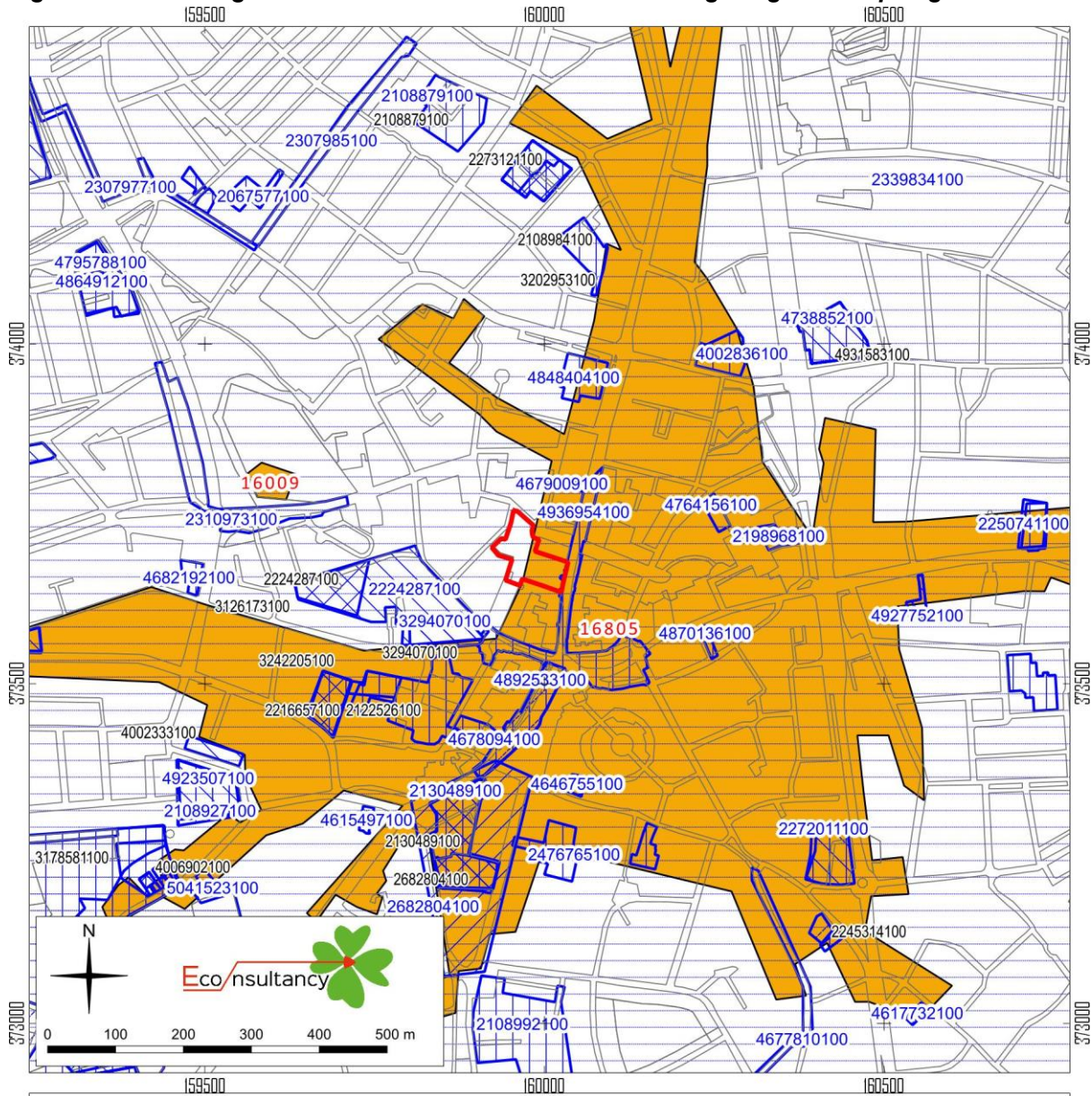
archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek Passage 20 in Valkenswaard, gemeente Valkenswaard (17460.001).

Het plangebied op de bodemkaart. Bron: PDOK/De Vries e.a. (2003)

Legenda

- bebouwing
- haarpodzolgronden
- hoge zwarte enkeerdgronden

Figur 8. Archeologische waarden en onderzoeken in de omgeving van het plangebied.

archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek Passage 20 in Valkenswaard, gemeente Valkenswaard (17460.001).

Archeologische waarden en onderzoeken in de omgeving van het plangebied. Bron: ARCHIS3/AMK.

archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek Passage 20 in Valkenswaard, gemeente Valkenswaard (17460.001).

Legenda bij de archeologische waarden- en onderzoekenkaart. Bron: ARCHIS3/AMK.

Legenda

plangebied

AMK-terreinen

- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd

onderzoeken

- bureauonderzoek
- booronderzoek
- proefsleuven
- begeleiding
- opgraving
- overig

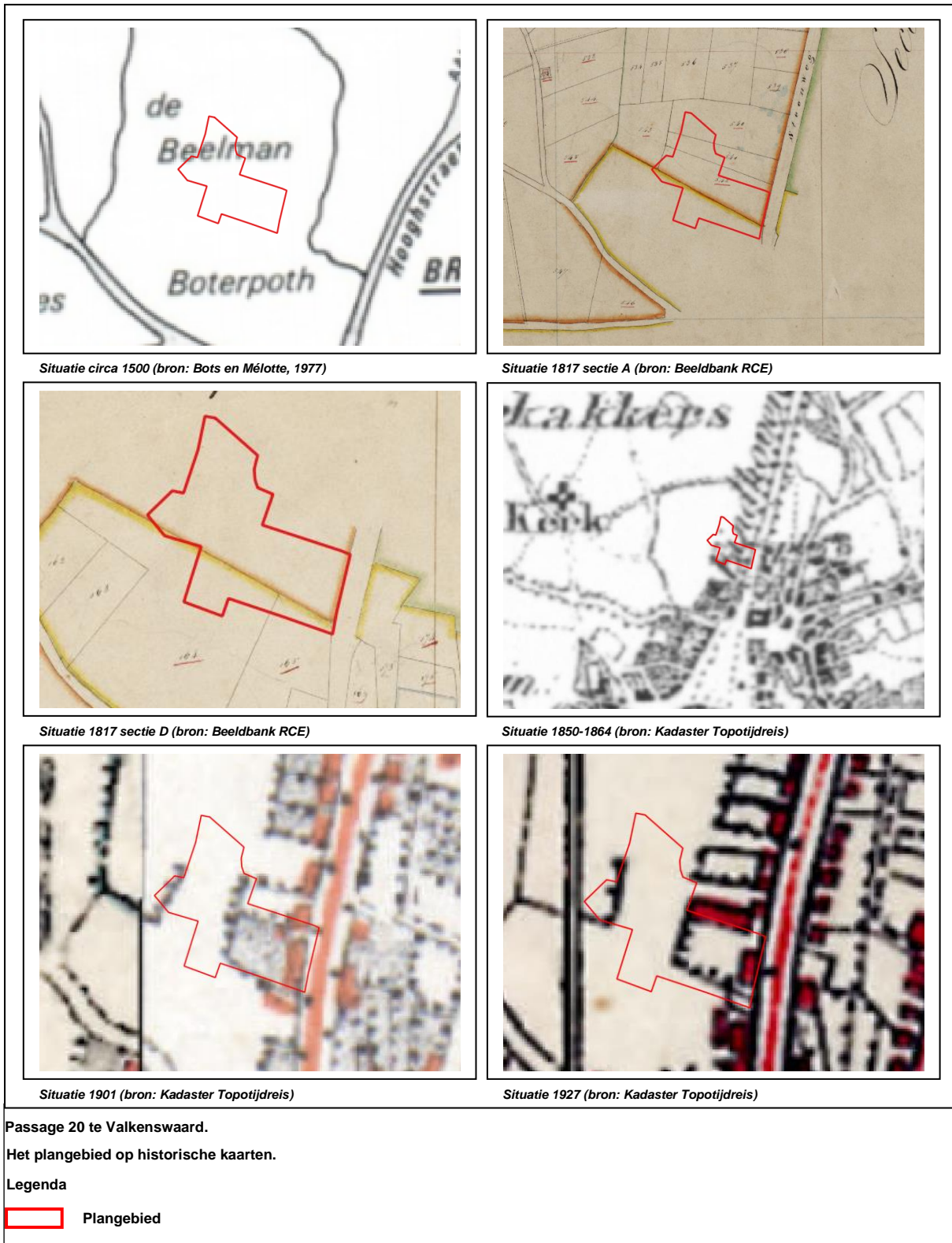
vondsten, complextype

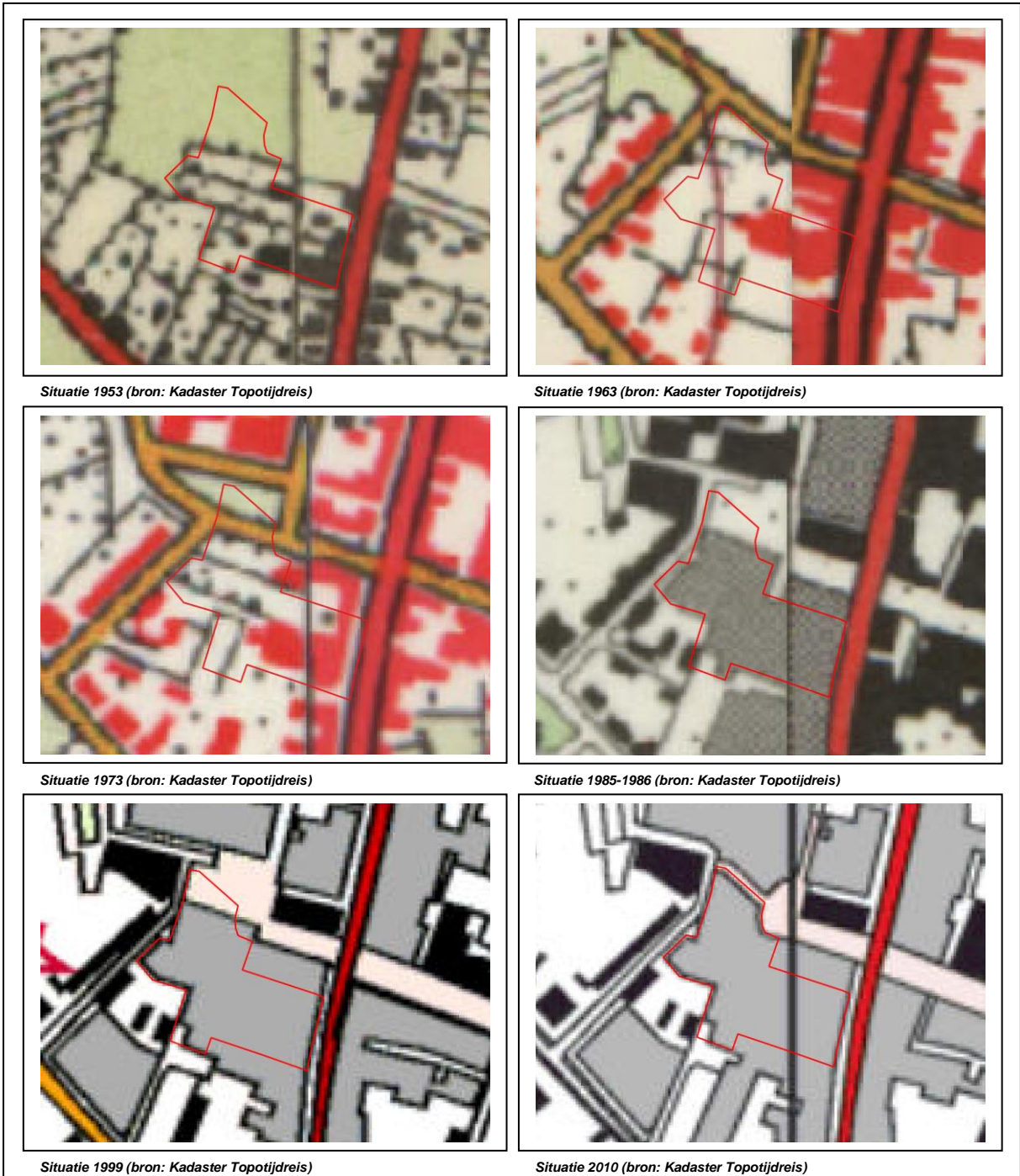
- nederzetting
- grafcontext
- verdedigingswerk
- religieuze context
- onbepaald

vondsten, datering

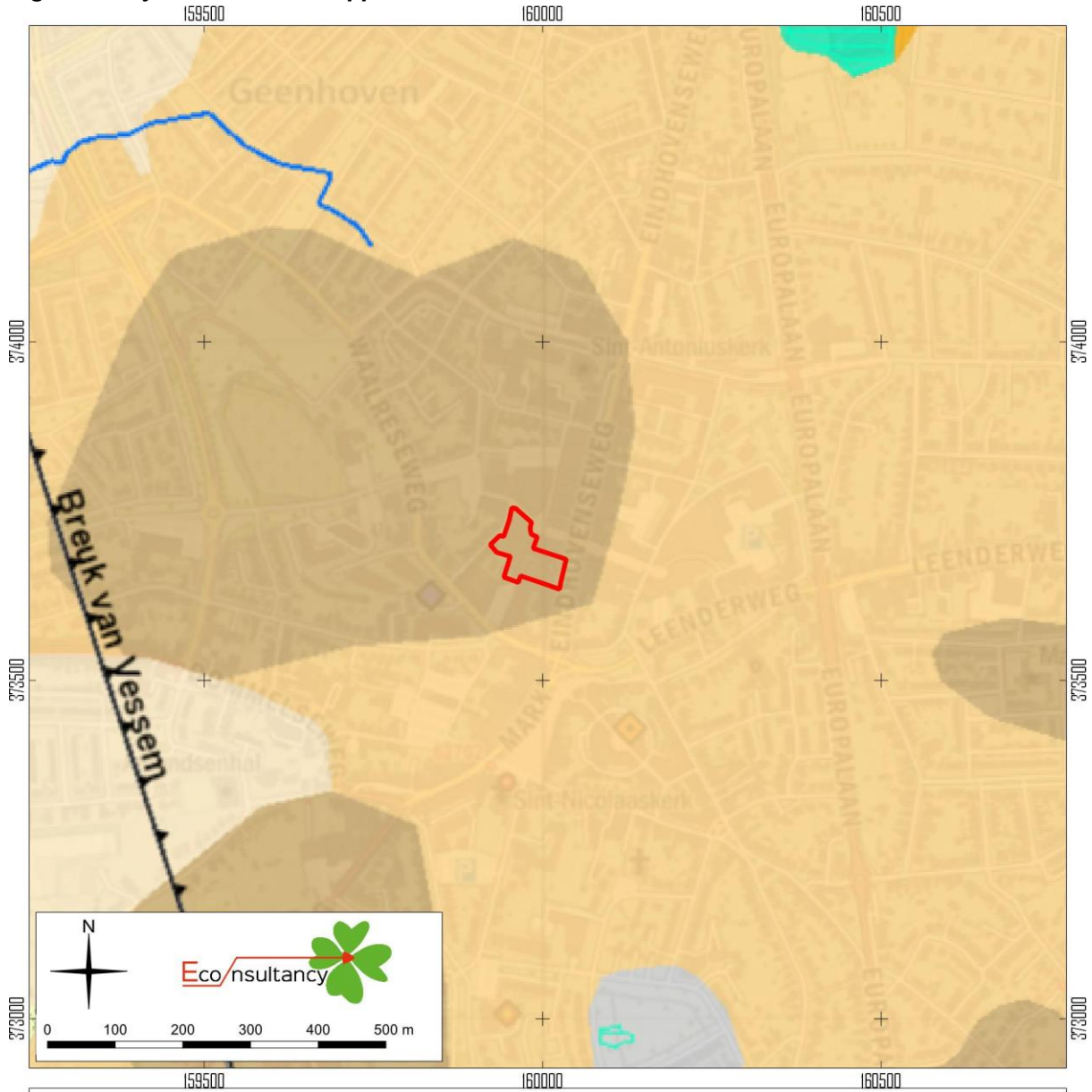
- Paleolithicum
- Mesolithicum
- Neolithicum
- Bronstijd
- IJzertijd
- Romeinse tijd
- Middeleeuwen
- Nieuwe tijd
- Onbepaald

Figuur 9. Het plangebied op historische kaarten.

Figuur 10. Fysische Landschappenkaart.

archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek Passage 20 in Valkenswaard, gemeente Valkenswaard (17460.001).

Het plangebied op de Fysische Landschappenkaart. Bron: Erfgoedkaart Kempen en A2 gemeenten.

.....

archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek Passage 20 in Valkenswaard, gemeente Valkenswaard (17460.001).

Legenda bij de Fysische Landschappenkaart.

Legenda
plangebied

Fysisch landschap

- Lage zandgronden
- Lage dekzandruggen
- Hoge dekzandruggen
- Duinen
- Kamduinen
- Uitblazingslaagte
- Pingo-ruïne
- Overige Laagte
- Dal
- Rijt

Bijlage 1 Overzicht geologische en archeologische tijdvakken

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie				MIS	Lithostratigrafie						
11.755	Kwartair	Pleistoceen	Holoceen		1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviaal)						
12.745			Laat Weichselien (Laat-Glaciaal)	Laat Weichselien (ijstijd)	Late Dryas (koud)	2	Formatie van Kreftenheye	Formatie van Boxtel	Formatie van Beegden			
13.675					Allerød (warm)							
14.025					Vroege Dryas (koud)							
15.700					Bølling (warm)							
29.000			Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	Laat Weichselien (ijstijd)	Laat-Pleniglaciaal	3						
50.000					Midden-Pleniglaciaal							
75.000					Vroeg-Pleniglaciaal							
75.000			Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	Laat Weichselien (ijstijd)		5a						
						5b						
						5c						
						5d						
115.000			Midden	Midden	Eemien (warme periode)					5e		Eem Formatie
130.000					Saalien (ijstijd)					6		Formatie van Drente
370.000					Holsteinien (warme periode)						Formatie van Urk	
410.000	Elsterien (ijstijd)					Formatie van Peelo						
475.000	Cromerien (warme periode)											
850.000	Vroeg	Vroeg			Pre-Cromerien		Formatie van Sterksel					
2.600.000												

Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren	Chronostratigrafie		Pollen zones	Vegetatie	Archeologische perioden	
1950	0	Laat	Subatlanticum koeler vochtiger	Vb2	Loofbos eik en hazelaar overheersen haagbeuk veel cultuurplanten rogge, boekweit, korenbloem	Nieuwe tijd	
-1500	Vb1			Middeleeuwen			
-450	Va			Romeinse tijd			
0		Holoceen	Subborea koeler droger	IVb	Loofbos eik en hazelaar overheersen beuk > 1% invloed landbouw (granen)	IJzertijd	
12	IVa			Bronstijd			
800	2650			Midden	Atlanticum warm vochtig	III	Loofbos eik, els en hazelaar overheersen in zuiden speelt linde een grote rol
815	5000	Mesolithicum					
2000			Vroeg	Borea warmer	II	den overheerst hazelaar, eik, iep, linde, es	
3755	5000	Preborea warmer		I	eerst berk en later den overheersend		
4900		Laat-Pleistoceen	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas	LW III	parklandschap	Laat-Paleolithicum
5300	8000			Allerød	LW II	dennen- en berkenbossen	
7020	8000			Vroege Dryas	LW I	open parklandschap	
8240	9000			Bølling		open vegetatie met kruiden en berkenbomen	
8800	10.150	Midden-Pleistoceen	Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)			perioden met een poolwoestijn en perioden met een toendra	Midden-Paleolithicum
11.755	10.800		Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)			perioden met bos en perioden met een subarctisch open landschap	
12.745	11.800	Midden-Pleistoceen	Eemien (warme periode)			loofbos	Midden-Paleolithicum
13.675	12.000		Saalien (ijstijd)				
14.025	12.000	Midden-Pleistoceen					Vroeg-Paleolithicum
15.700	13.000						
35.000		Midden-Pleistoceen					Vroeg-Paleolithicum
75.000							
115.000		Midden-Pleistoceen					Vroeg-Paleolithicum
130.000							
300.000		Midden-Pleistoceen					Vroeg-Paleolithicum

Chronostratigrafie voor Noordwest-Europa volgens Zagwijn (1974), Vandenbergh (1985) en De Mulder *et al.* (2003). Lithostratigrafie volgens De Mulder *et al.* (2003). Mariene isotoop stadium (MIS) volgens Bassinot *et al.* (1994). Atmosferische data volgens Stuiver *et al.* (1998). Zuurstofisotoop calibratie (OxCal) versie 3.9 Bronk Ramsey (2003), toegepast op het Laat-Weichselien en het Holoceen. Archeologische periode-indeling en ouderdom volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Vegetatie bewerkt volgens Berendsen (2000). Pollenzones volgens P. Vos & P. Kiden (2005).

Bijlage 2 AMK-terreinen

AMK nr.	Locatie	Datering	Waarde en omschrijving
16805	Oostelijk deel plangebied ligt in Valkenswaard te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 160127/373603	<i>Middeleeuwen laat - Nieuwe tijd</i>	Complex: Nederzetting Waarde: Terrein van hoge archeologische waarde Oude dorpskern van Valkenswaard. Op de AMK-Noord Brabant zijn historische stads- en dorpskernen en clusters oude bebouwing als gebieden van hoge archeologische waarde aangegeven. Dit is op grond van het belang van deze locaties, waar de wortels van de huidige dorpen of steden kunnen liggen. De selectie en begrenzing van deze kernen is gebaseerd op 16 ^e -eeuwse (Van Deventer) en vroeg 20 ^e -eeuwse kaarten (Bonnebladen). Binnen deze contouren kunnen in de bodem resten van vroegmoderne en waarschijnlijk ook van laatmiddeleeuwse (vanaf circa 1300 AD) bewoning aangetroffen worden. Ook sporen van oudere bewoning kunnen aanwezig zijn. Bedacht dient echter te worden dat de bewoning in de Vroege- en Volle-Middeleeuwen (tot circa 1300 AD) een meer dynamisch karakter gehad kan hebben en dat de plaats en grens ervan niet per se hoeft samen te vallen met die van de latere bewoning.

Bijlage 3 Onderzoeksmeldingen

Zaaknummer (OM-nummer)	Locatie	Aard, uitvoerder en resultaten van het onderzoek
4936954100	Direct ten oosten van het plangebied te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 160d036/373655	Type onderzoek: booronderzoek Uitvoerder: Econsultancy BV Datum: 14-1-2021 Resultaat: Op basis van de verzamelde gegevens is vastgesteld dat er voor het Paleolithicum en Mesolithicum een lage archeologische verwachting geldt binnen het plangebied. De locatie van het plangebied bovenop een dekzandrug geven echter een hoge archeologische verwachting voor de perioden van de IJzertijd tot en met de Vroege-Middeleeuwen. Door de ligging van het plangebied binnen de historisch kern van Valkenswaard geldt ook een hoge verwachting voor de Late-Middeleeuwen tot de Nieuwe tijd. Archeologische resten uit het Neolithicum en de Bronstijd worden ook verwacht, maar gezien het beperkte aantal vondsten uit deze periodes rondom het plangebied is de verwachting voor archeologische resten uit deze perioden bijgesteld naar een middelhoge verwachting. Omdat het plangebied onderdeel uitmaakt van de historische kern van Valkenswaard, hebben de resultaten van het verkennend booronderzoek geen invloed op de gespecificeerde archeologische verwachting. Uit het verkennend booronderzoek komt wel naar voren dat de top van de intacte dek-zandafzettingen op een hoogte van ongeveer 24 meter +NAP ligt in het grootste deel van het plangebied. De geroerde top van de C-horizont, aangetroffen in twee van de boringen, toont aan dat in ieder geval een deel van deze top is verstoord. Hoeveel van de oorspronkelijke top van het dekzand is verstoord, kan op basis van deze boringen niet met zekerheid gezegd worden, maar mogelijk zijn diepere archeologische sporen zoals kuilen en greppels nog bewaard gebleven.
4679009100	65 meter ten noordoosten van het plangebied te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 160040/373792	Type onderzoek: booronderzoek Uitvoerder: BAAC BV Datum: 12-3-2019 Resultaat: Op basis van het bureauonderzoek heeft het plangebied een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische waarden vanaf het Laat-Paleolithicum toegekend gekregen, met de nadruk op de IJzertijd. Uit het booronderzoek is echter gebleken dat de bodemkundige situatie ter plaatse de hoge verwachting niet onderbouwt. Er is conform de verwachting wel sprake van de aanwezigheid van dekzand, maar in de ondiepe ondergrond is ook verspoeld dekzand aangetroffen met een hoog siltgehalte. Gezien de relatief hoge concentratie ijzer in en boven het verspoelde dekzand, heeft dit pakket voor een minder goede waterhuishouding gezorgd. Het regenwater stagneerde op het siltige verspoelde dekzand, wat voor relatief drassige omstandigheden zal hebben gezorgd. Dit maakte het terrein minder aantrekkelijk voor bewoning dan gebieden in de directe omgeving waar geen siltrijke of leemrijke pakketten in de ondergrond aanwezig waren. Daarnaast is gebleken dat de bodem ter plaatse is verstoord. De mate van verstoring valt niet exact te achterhalen, maar reikt tot minimaal 60 centimeter in de C-horizont (dekzand). Een dergelijke verstoring is van dermate grootte, dat de kans op intacte archeologische resten laag wordt geacht. De hoge archeologische verwachting kan derhalve voor het gehele plangebied naar beneden toe worden bijgesteld tot een lage verwachting. Vervolgonderzoek is niet noodzakelijk.
2224287100 (32293)	75 meter ten zuidwesten van het plangebied Waalreseweg te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159749/373635	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Uitvoerder: IDDS Archeologie B.V. Datum: 6-2-2012 Resultaat: In het westen van het plangebied is ter hoogte van werkputten 1, 2, 3 en 10 een archeologische vindplaats aangetroffen. Het gaat om een cluster sporen (kuilen, greppels en paal-sporen) uit de IJzertijd met mogelijk een Romeinse component. Er is minimaal één structuur aangetroffen, waarschijnlijk een huisplattegrond uit de IJzertijd. De vindplaats bevindt zich op een relatief hooggelegen deel van een dekzandrug in het van oudsher golvende dekzandlandschap. Delen van het plangebied zijn sterk verstoord waardoor de oostelijke grens van de vindplaats mede bepaald wordt door de mate van verstoring. Aan de hand van de scoringstabel en beslissingsdiagram uit de KNA is bepaald dat het hier om een behoudenswaardige vindplaats gaat. Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek en de bepaalde behoudenswaardigheid van de beschreven vindplaats wordt een vervolgonderzoek in de vorm van een archeologische opgraving aanbevolen. Het op te graven deel van het plangebied bevindt zich tussen de grenzen van het plangebied in het noorden, westen en zuiden en in het oosten de archeologie vrije werkput 5.
4892525100	80 meter ten zuiden van het plangebied te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159973/373448	Type onderzoek: bureauonderzoek Uitvoerder: Econsultancy BV Datum: 11-9-2020 Resultaat: Volgens de opgestelde gespecificeerde archeologische verwachting heeft het plangebied een lage verwachting voor resten uit het Paleolithicum en Mesolithicum, een middelhoge verwachting voor resten uit het Neolithicum en de Bronstijd en een hoge verwachting voor

		resten uit de IJzertijd tot en met de Nieuwe tijd. De huidige Markt in Valkenswaard lag in de Late-Middeleeuwen aan de oostrand van de toenmalige kern van Valkenswaard, op de overgang van bebouwing in het westen naar dekkers in het oosten. Pas vanaf de 16 ^e eeuw vormde de Markt de (dichtbebouwde) kern die het ook nog tegenwoordig is. Archeologische resten uit de Late-Middeleeuwen en eerder zullen daarom voornamelijk bestaan uit resten van boerenerven terwijl uit de Nieuwe tijd resten worden verwacht die samenhangen met de ligging in de dorpskern.
4892533100	80 meter ten zuiden van het plangebied te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159973/373448	Type onderzoek: booronderzoek Uitvoerder: Econsultancy BV Datum: 15-10-2020 Resultaat: Uit het verkennend booronderzoek komt naar voren dat het natuurlijke landschap in het plangebied vermoedelijk afliep in noordelijke richting en dat de bodemopbouw van het zuidelijke deel van het plangebied duidelijk meer intact is dan het noordelijke deel van het plangebied. De bodemopbouw in het zuidelijke deel van het plangebied komt verder sterk overeen met de bodemopbouw die is aangetroffen bij de opgravingen voor het Plangebied Kloosterpark direct ten zuiden van het plangebied.
4975015100	80 meter ten zuiden van het plangebied te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159973/373448	Type onderzoek: archeologische begeleiding Uitvoerder: Econsultancy BV Datum: 10-3-2021 Resultaat: Onderzoek nog niet afgerond.
3294070100	85 meter ten zuidwesten van het plangebied te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159850/373582	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Uitvoerder: IDDS Archeologie B.V. Datum: 23-7-2015 Resultaat: Het rapport is niet beschikbaar in Archis. Wel wordt vermeld dat de bodemopbouw voor een klein deel bestaat uit een resterende A-horizont op het dekzand. Op een aantal plaatsen zijn sporen aangetroffen van machinale vergravingen (egaliseraties) en ophogingen. Het gaat om kuilen van de graafbak, ontstaan tijdens het egaliseren en er zijn bandensporen zichtbaar. Na het egaliseren is het terrein grootschalig en vermoedelijk in een fase opgehoogd met ruim 1 meter donkere grond van elders. De ophogingen dienden om het terrein bruikbaar te maken voor bijvoorbeeld de akkerbouw. Op basis van vergelijkbare gebieden in Noord-Brabant en de ontwikkeling daarvan kan van het plangebied het volgende beeld geschetst worden. Mede door de aangetroffen dunne A-horizont betrof het plangebied voorheen een schraal grondgebied, dat na hevige regenval dikwijls nat bleef als gevolg van de leem in het dekzand onder de dunne bouwvoor. Dit land was niet goed te gebruiken. Hiertoe is het terrein geëgaliseerd en opgehoogd. De aangetroffen sloot in het plangebied was al aanwezig vóór de ophoging. De ligging ervan komt ongeveer overeen met de perceelsgrens die op verschillende kaarten weergegeven is, onder andere op die van de kadasterkaart 1811-1832. De exacte datering van de sloot is onbekend. Een vondst uit de sloot dateert uit de 18 ^e eeuw. De percelingsloot dateert waarschijnlijk uit de Nieuwe tijd Midden. Het is moeilijk te zeggen of de sloot verband houdt met het laatmiddeleeuwse greppelsysteem van akkercomplex Pegdries. De exacte aard en datering van de kuilen is niet bekend. Het kunnen paalkuilen zijn, maar dat is niet met zekerheid te zeggen. In vergelijking met paalkuilen aangetroffen aan Waalreseweg 17 (Van den Bos 2012) valt het verrommelde karakter van de vullingen erg op. Dit verrommelde karakter van de kuilen kan een aanduiding zijn voor een verstoring, maar dat kan ook niet met zekerheid gezegd worden.
2122526100 (17799)	140 meter ten zuidwesten van het plangebied Carillonplein te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159823/373463	Type onderzoek: booronderzoek Uitvoerder: BILAN Datum: 3-7-2006 Resultaat: De resultaten van het veldonderzoek bevestigen de hoge archeologische verwachting van het plangebied. Redenen hiervoor zijn onder meer de aanwezigheid van een esdek en de ligging van het plangebied vlakbij de oude kern van Valkenswaard. Bovendien werd in één boring in het esdek veel nederzettingsafval, zoals plantaardig materiaal, bot, baksteen en diverse fragmenten aardewerk aangetroffen. Tot deze vondsten behoort in het bijzonder een laatmiddeleeuwse aardewerkscherf in Zuid-Limburgse waar, te dateren in de 12 ^e eeuw. Dit fragment wijst er op dat in het plangebied of in de directe nabijheid daarvan bewoning heeft plaatsgevonden vanaf de Late-Middeleeuwen. Samenvattend heeft bovenstaand onderzoek voldoende aanwijzingen opgeleverd om in het plangebied of in de directe omgeving een laatmiddeleeuwse vindplaats te verwachten. In het plangebied is bovendien een esdek aangetoond waaronder archeologische waarden nog bewaard kunnen gebleven zijn. Hoewel de bodem in nagenoeg het gehele plangebied tot in de C-horizont is afgetopt, kunnen nog diepere grondsporen, zoals paalkuilen, waterputten enz, bewaard zijn gebleven. Onduidelijk blijft evenwel in welke mate de bestaande bebouwing de vindplaats heeft verstoord. Op basis van dit onderzoek wordt een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven geadviseerd. Dit vervolgonderzoek dient uitgevoerd te worden op basis van een door de bevoegde overheid geaccordeerd Programma van Eisen en dient zich in eerste instantie te concentreren op het oostelijke deel van het plangebied, waar de bodem het minst verstoord is en tevens een relevante vondst werd aangetroffen.
2360131100 (50873)	185 meter ten zuidwesten van het plangebied Waalreseweg 17 te Valkenswaard	Type onderzoek: opgraving Uitvoerder: IDDS Archeologie B.V. Datum: 5-3-2012 Resultaat:

	Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159684/373637	<p>De vindplaats uit de IJzertijd omvat vijf, mogelijk zes, structuren. De meest noordoostelijk gelegen structuur wordt geïnterpreteerd als huisplattegrond. Door de hoge mate van versterking wordt niet duidelijk om wat voor huistype het gaat en of er sprake is van een onderverdeling in bijvoorbeeld een woon- en een stalgedeelte. Mocht deze onderverdeling aanwezig zijn geweest dan is duidelijk dat het zuidoostelijke deel van het huis het woongedeelte was. In dit deel van het huis is namelijk een haardkuil aangetroffen. Het meest opmerkelijke spoor binnen deze huisplattegrond is een kuil met daarin twaalf nagenoeg complete potten, gelegen op de zijkant en op de kop en in elkaar gestapeld. Naast grote potten zijn ook kleinere potjes, een Schrāghals-bekertje en schalen aangetroffen. Sommige potten zijn versierd. Het complex kan worden gedateerd rond 800-625 voor Chr. en wordt geïnterpreteerd als rituele depositie, hoewel niet duidelijk is bij wat voor soort ritueel ze gehoord kan hebben. Mogelijk betreft het een ritueel bij het in gebruik nemen of tijdens de gebruiksfase van het huis. Een tweede bijzondere depositie, bestaande uit een kuil met een complete maalsteen, een spinklosje en enkele fragmenten aardewerk, kan mogelijk ook met de gebruiksfase van het huis geassocieerd worden. Ten zuidwesten van de huisplattegrond liggen enkele bijgebouwen. Structuur 1 wordt geïnterpreteerd als groter bijgebouw, een mogelijke schuur, hoewel niet kan worden uitgesloten dat het eigenlijk een huisplattegrond betreft en dat het zuidelijke deel van deze structuur is opgenomen in de versterking of dat ondiepe wandgreppels zijn verdwenen. Vondsten dateren deze structuur in de Vroege-IJzertijd. Direct ten oosten van deze structuur ligt een vermoedelijk driepalige spieker. Overlappend met de structuur ligt een tweede spieker, waarvan de vierde paal mogelijk verdwenen is door een natuurlijke versterking. De spieker is niet gelijktijdig met structuur 1. Een zespalig bijgebouw ligt ten zuiden van structuur 4. Op basis van vergelijkbare plattegronden kan dit bijgebouw mogelijk als roedenberg geïnterpreteerd worden. De twee spiekers en de mogelijke roedenberg bevatten geen vondstmateriaal maar worden op basis van de vulling van de sporen en de locatie eveneens in de Vroege-IJzertijd gedateerd. De overlapping van de structuren geeft aan dat er sprake is van minimaal twee fases binnen het Vroege-IJzertijderf. Een laatste spieker ligt tegen de westrand van het plangebied. Deze is op basis van de vulling waarschijnlijk prehistorisch maar gezien het ontbreken van vondstmateriaal niet nader te dateren, waardoor niet duidelijk is of deze ook tot het Vroege-IJzertijderf gerekend kan worden. Het laatste onderdeel van het Vroege-IJzertijderf dat binnen de opgraving is aangetroffen, is de ten zuiden van de huisplattegrond gelegen waterkuil. Op basis van de vondsten uit de vulling dateert deze ook in de Vroege-IJzertijd. De waterkuil is oorspronkelijk gegraven op de rand van een ven. Nog tijdens de bewoning van het gebied is het gebied, waardoor de waterput verdween onder de venbodem. Pollen en botanische resten uit de waterput geven een beeld van het erf en van de bredere omgeving. Op het erf, naast de waterput, stond een eik. Het erf was gelegen aan de rand van een bos. In de omgeving werden granen verbouwd en waren heide en grasland aanwezig. De graslanden werden gebruikt als hooiland en om vee op te laten grazen en ook de struikhei werd gebruikt in de nederzetting. De Vroege-IJzertijdbewoners verzamelden sleepruim en hazelnoot uit hun omgeving. Vondsten afkomstig uit de sporen die onderdeel uitmaken van het Vroege-IJzertijderf geven daarnaast aan dat de bewoners granen vermaalden tot meel en dat ze vezels verwerkten tot textiel. Uit de omgeving van het plangebied zijn geen vindplaatsen uit de Vroege-IJzertijd bekend. De urn die vlak ten zuiden van het plangebied is aangetroffen aan de Dijkstraat is gedateerd in de Midden-IJzertijd. Uit de Late-Middeleeuwen dateren twee greppelsystemen en een greppel die het restant kunnen vormen van bijvoorbeeld wegen of perceelsscheidingen. Ook een relatie met de Pegdries, een gebied waar vee bijeen werd gedreven, is een mogelijkheid. De aanwezigheid van een palenrij langs een van de greppels zou hier op kunnen wijzen. In de greppels is sprake van een fasering, aangezien greppel S130 greppelsysteem 1 oversnijdt. Greppelsysteem 1 is bovendien een tweede keer open gegraven. Het noorden van dit systeem komt qua ligging overeen met een perceelsgrens op de kadastrale kaart uit het begin van de 19^e eeuw. De overige greppels zijn niet aan de kadastrale kaart te relateren. Aan de noordzijde van het plangebied, ten noordwesten van greppelsysteem 1, is een cluster van sporen uit de Volle-Middeleeuwen aanwezig. Hoewel hier geen structuren in te herkennen zijn, is het mogelijk dat hier sprake is van een woonef. Een relatie met greppelsysteem 1, mogelijk te interpreteren als weg, is niet uit te sluiten. Ook een associatie met de Pegdries is een mogelijkheid. Uit het noordelijke deel van het plangebied komt ook de meerderheid van het aangetroffen metaalslak. De slak kan een aanwijzing geven voor een elders, wellicht meer naar het noorden, gelegen smederij.</p>
4848404100	190 meter ten noorden van het plangebied te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 160057/373948	Type onderzoek: booronderzoek Uitvoerder: BAAC BV Datum: 7-5-2020 Resultaat: Uit het veldonderzoek blijkt dat in het grootste deel van het plangebied een minimaal 90 cm dik plaggendek aanwezig is. Onder dit plaggendek komt in delen van het plangebied wel een podzolprofiel voor. In de ondergrond komt een dekzandrug voor. Het plangebied ligt op de flank hiervan. In het oostelijke deel van het plangebied, aan de Eindhovenseweg komt een plaggendek van meer dan een meter dikte voor dat geleidelijk overgaat in een begraven bodem. Ten westen van de kerk ligt het dekzandniveau circa een meter hoger
4678094100	205 meter ten zuiden van het plangebied te Valkenswaard	Type onderzoek: booronderzoek Uitvoerder: BAAC BV Datum: 12-3-2019

	Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159905/373429	<p>Resultaat:</p> <p>Op basis van het bureauonderzoek heeft het plangebied een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische waarden vanaf het Laat-Paleolithicum toegekend gekregen, met de nadruk op de IJzertijd/Late- Middeleeuwen. Dit vanwege de landschappelijke ligging op een hoger gelegen terrein in de directe nabijheid van een lager gelegen dal. Een dergelijke ligging vormde voor de prehistorische mens een aantrekkelijk vestigingsgebied. De talloze vondsten (voornamelijk daterend uit de IJzertijd en de Late-Middeleeuwen) in de directe omgeving van het plangebied zijn hiervoor een overtuigend bewijs. Bovendien maakt het plangebied onderdeel uit van de historische dorpskern van Valkenswaard, waarbij bekend is dat het plangebied begin 19^e eeuw al bebouwd was.</p> <p>Uit het booronderzoek is gebleken dat de geologische situatie ter plaatse deze verwachting onderbouwt. Het betreft conform de verwachting een relatief hoog gelegen dekzandrug, zonder dat hier op geringe diepte een waterkerende leemlaag aanwezig is. De waterhouding zal derhalve gunstig zijn geweest. De bodemkundige situatie ter plaatse onderbouwt een dergelijke verwachting voor wat betreft de aanwezigheid van een vuursteensite echter niet. De bodem is binnen het gehele plangebied verstoord. De verstoring reikt tot in de (top van) de C-horizont. Hiermee is de kans op de aanwezigheid van een intacte vuursteenvindplaats niet meer aanwezig. Dit geldt echter niet voor de hoge verwachting op vindplaatsen uit de (Late-) Middeleeuwen/Nieuwe tijd (en in mindere mate ook voor sporen uit de IJzertijd). Langs de huidige Markt stonden begin 19^e eeuw enkele gebouwen die pas rond 1969 zijn afgebroken. Ondanks het feit dat ook hier bodemverstoring is waargenomen kan niet worden uitgesloten dat zich ter plaatse nog (funderings-)resten van deze bebouwing in de ondergrond bevinden. Ook kunnen op het terrein achter de toenmalige bebouwing (westelijke deel plangebied) nog resten gerelateerd aan die bebouwing aanwezig zijn. Hierbij kan worden gedacht aan beerputten of waterputten. Ook kan niet worden uitgesloten dat hier nog resten van oudere voorgangers aanwezig zijn, die bij een toekomstige verstoring van 3 m -mv verstoord zullen raken. Derhalve blijft de hoge verwachting op vindplaatsen uit de Late-Middeleeuwen/Nieuwe tijd voor het gehele plangebied gehandhaafd. Indien de bodem hier als gevolg van de geplande nieuwbouw verstoord gaat worden, wordt vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek.</p>
4870136100	210 meter ten zuidoosten van het plangebied te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 160242/373561	<p>Type onderzoek: booronderzoek Uitvoerder: Salisbury Archeologie b.v. Datum: 22-6-2020 Resultaat:</p> <p>Er zijn zes verkennende boringen geplaatst, waarvan twee onder de bestaande bebouwing. In alle boringen is een recente verstoring aangetroffen. In slechts twee van de boringen is nog een restant van een esdek aanwezig onder de verstoring. Er zijn geen resten van een podzolprofiel gezien, de verstoring en het esdek liggen direct op de C-horizont van het dekzand.</p>
5086893100	210 meter ten zuidwesten van het plangebied te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159754/373490	<p>Type onderzoek: booronderzoek Uitvoerder: Transect Datum: 24-6-2021 Resultaat:</p> <p>Uit het veldonderzoek blijkt dat in het plangebied dekzand aanwezig is. Het dekzand is afgedekt met een esdek met een dikte tussen 75-85 cm. In twee boringen zijn restanten van een podzolbodem aangetroffen in het dekzand. In de overige drie boringen bevond zich onder het esdek een C(g)-horizont. Op basis van de diepteligging van de Horizont kan hier nog wel een intact sporenniveau aanwezig zijn. Gezien het ontbreken c.q. verploegen van de oorspronkelijke A-horizont worden intacte vindplaatsen die zich kenmerken door een strooiing van vondsten (Laat-Paleolithicum - Mesolithicum) niet verwacht. Er kunnen zich nog wel grondsporen aftekenen in het dekzand. Daarom kan de hoge verwachting op het aantreffen van resten uit de periode Neolithicum – Late-Middeleeuwen worden gehandhaafd. Het archeologisch relevante niveau voor deze periode bevindt zich op een diepte tussen 75-85 cm - Mv (23,95 24,05 m +NAP).</p>
4764156100	225 meter ten noordoosten van het plangebied te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 160253/373751	<p>Type onderzoek: bureauonderzoek Uitvoerder: Aeres Milieu Datum: 10-1-2020 Resultaat:</p> <p>Archeologische resten worden vanaf het maaiveld verwacht en kunnen bestaan uit onder andere cultuurlagen, paalkuilen/-gaten, afvalkuilen, gebruiksvoorwerpen van bijvoorbeeld natuursteen, fragmenten aardewerk en sporen van agrarische activiteiten. Gezien de huidige verstoring van tenminste 0,7-1,0 meter en ter plaatse van de kelders tot tenminste 1,8-2,1 meter onder maaiveld, worden resten uit deze perioden niet meer (<i>in-situ</i>) verwacht en geldt een lage archeologische verwachting. Bovendien is als gevolg van de huidige bebouwing de bodem tot tenminste 0,7-1,0 meter en ter plaatse van de kelders tot tenminste 1,8-2,1 meter -mv verstoord. De funderingsdiepte van de geplande nieuwbouw is nog niet bekend. Er zal geen sprake zijn van een onderkeldering, dus wordt uitgegaan van een maximale verstoringsdiepte van 0,8 tot 1,0 meter onder maaiveld. In de huidige situatie is het plangebied nagenoeg geheel bebouwd. De niet-onderkelderde delen zullen waarschijnlijk tot tenminste 0,7-1,0 meter onder maaiveld zijn verstoord. Er zijn meerdere kelders aanwezig, waardoor grote delen tot tenminste 1,8-2,1 meter onder maaiveld zullen zijn verstoord. Ook zal bij het graven van de bouwput ten behoeve van deze kelders, delen tot</p>

		grote diepte verstoord zijn geraakt. Er zal waarschijnlijk geen nieuwe verstoring plaatsvinden of deze zal verwaarloosbaar klein zijn. Om die reden wordt voor het plangebied geen vervolgonderzoek nodig geacht.
2310973100 (44307)	225 meter ten westen van het plangebied Rioleringswerkzaamheden Valkenswaard en Dommelen te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159475/373848	Type onderzoek: bureauonderzoek Uitvoerder: Econsultancy BV Datum: 3-12-2010 Resultaat: Omdat in de noordelijke helft van deelgebied 4G en het gehele deelgebied 4K archeologische resten die samenhangen met bewoning rond de historische kernen van Valkenswaard en Dommelen worden verwacht, wordt er geadviseerd om voor deze deelgebieden een vervolgonderzoek in de vorm van een archeologische begeleiding, protocol opgraven uit te laten voeren. De exacte invulling van het vervolgonderzoek dient door het bevoegd gezag, de gemeente Valkenswaard, te worden bepaald. Het is aan de gemeente Valkenswaard om op basis van dit advies een selectiebesluit te nemen.
2682804100	265 meter ten zuiden van het plangebied te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159885/373202	Type onderzoek: opgraving Uitvoerder: BAAC BV Datum: 9-6-2015 Resultaat: Tijdens het onderzoek zijn 17 opgravingsputten met een totale oppervlakte van 5514 m ² onderzocht. De aanleiding voor het archeologische onderzoek was de voorgenomen realisatie van woningen, waarbij archeologische waarden verloren zouden gaan. Het uitgevoerde onderzoek is het vervolg op een bureauonderzoek, een booronderzoek en een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven. In de 12 ^e en 13 ^e eeuw bestaat Valkenswaard uit een groep gehuchten waarvan het belangrijkste ligt aan het begin van de Kromstraat, ten noordwesten van het plangebied. In de 16 ^e en 17 ^e eeuw groeit dit gehucht in noordoostelijke richting uit en zet zich door tot de vorming van de huidige kern van Valkenswaard. Het plangebied Kloosterpark maakt deel uit van een driehoekige akker en wordt ook wel aangeduid met de Hatenhof, vernoemd naar een hoeve die zich in de 15 ^e eeuw aan het begin van de Gruenstraat (de huidige Molenstraat) moet hebben bevonden. Aan de hand van de aangetroffen vondsten en sporen is enig inzicht verkregen in het gebruik van het plangebied vanaf de Late-Middeleeuwen tot en met de Nieuwe tijd. Binnen het onderzoeksgebied zijn zeven waterputten, vier mogelijke waterputten, zes greppelsystemen, diverse grote kuilen en grondverbeteringsbanen aangetroffen. Het onderzoek heeft tevens een grote hoeveelheid (paal)kuilen opgeleverd, maar bouwstructuren zijn niet herkend. De oudste waterput heeft een uitgeholde boomstam als bekisting en is vermoedelijk aan het eind van de 13 ^e eeuw of in de 14 ^e eeuw in gebruik geweest. Vervolgens wordt gebruik gemaakt van waterputten met een bekisting van pluggen en daarna van planken. De jongste waterputten hebben een bakstenen bekisting en zijn vermoedelijk vanaf (het eind van) de 17 ^e eeuw tot in de 20 ^e eeuw gebruikt. De bewoning bevindt zich ten zuiden van de Luikerweg. Het onderzoek laat zien dat deze weg oorspronkelijk vermoedelijk noordelijker heeft gelegen dan de huidige Luikerweg. Voor de oudste waterputten kan dit een verklaring zijn waarom geen bijbehorende boerderijen zijn aangetroffen. Voor de jongere waterputten geldt dat de bijbehorende bewoning wellicht niet herkend is omdat de gebinten van het skelet op stiepen werden geplaatst. Aan het begin van de 19 ^e eeuw wordt het plangebied bewoond door kleermakers en een rentenier/bierbrouwer. Van boerenbedrijven lijkt geen sprake meer te zijn. Wanneer deze verandering heeft plaatsgevonden is onduidelijk. Mogelijk is dit omstreeks (het einde van) de 17 ^e eeuw gebeurd, ten tijde dat binnen het plangebied (minimaal) drie erven ontstonden. In de 18 ^e of 19 ^e eeuw heeft binnen het plangebied verbetering van het plaggendek plaatsgevonden. Dit blijkt uit de aanwezigheid van zogenaamde grondverbeteringsbanen die geregeld tijdens archeologisch onderzoek worden aangetroffen en vaak worden aangeduid met de term 'moesbedden'. Vermoedelijk was het verbeteren van het plaggendek met name noodzakelijk vanwege verzuring van de bodem door het sterk geïntensiveerde gebruik van heidepluggen. De grondverbetering vond plaats door het volledig (handmatig) omspitten van de bodem, tot in de natuurlijke ondergrond. Tijdens het omwerken van de grond werd mogelijk tevens mest en kalk toegevoegd om de verzuring van het plaggendek tegen te gaan. Het onderzoek in plangebied Kloosterpark heeft inzicht verschaft in het ontstaan en de geschiedenis van Valkenswaard.
4646755100	265 meter ten zuiden van het plangebied te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 160047/373356	Type onderzoek: bureauonderzoek Uitvoerder: Transect Datum: 31-10-2018 Resultaat: Op basis van het bureauonderzoek heeft het plangebied een hoge archeologische verwachting op archeologische waarden uit alle periodes van het Laat-Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd. De nadruk van de aan te treffen archeologische waarden zal gezien de vondsten uit de omgeving en de ontwikkeling van het plangebied door de tijd heen echter met name op de periode Vroege-Middeleeuwen - Nieuwe tijd liggen. Er is echter ook een vindplaats uit de Late-IJzertijd aangetroffen in het onderzoeksgebied, wat aangeeft dat archeologische resten uit elke periode vanaf het Laat-Paleolithicum te verwachten zijn. De archeologische resten zullen zich in de top van het dekzand en in/op een eventueel aanwezig eerddek bevinden. De dikte van dit dek is onbekend. Booronderzoek in de omgeving van het plangebied heeft aangetoond dat deze een dikte van 135 centimeter kan bereiken. Hierdoor zou een eventueel archeologisch niveau deels ontzien kunnen zijn tijdens de realisatie van

		de huidige bebouwing. Ter hoogte van de kelders is de verwachting dat een archeologisch niveau vergraven is. Echter ter hoogte van de fundering en daarbuiten zouden archeologische resten nog intact kunnen zijn.
4951833100	265 meter ten zuiden van het plangebied te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 160047/373356	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Uitvoerder: Transect Datum: 23-2-2021 Resultaat: Er is 1 proefsleuf aangelegd met een afmeting van 2,5 x 9 meter op het perceel om de archeologische verwachting te toetsen. Hiervoor zijn eerst de graszoden verwijderd, waarna er laagsgewijs verdiept is tot een eventueel archeologisch sporenniveau. Hierbij is afgeweken van het puttenplan: de sleuf is ca. 90 graden gedraaid omwille van de aanwezige ruimte. Hierbij is begonnen aan de zuidzijde, waarna richting het noorden toe is gewerkt. Er zijn bij het aanleggen enkele vondsten verzameld, voornamelijk uit de ophooglagen. Er zijn enkele langwerpige kuilen aangetroffen in de top van het dekzand. Deze zijn geïnterpreteerd als grondverbetering ook wel esgreppels genoemd. Wel opvallend is dat deze in de zuidelijke helft van de put ongeveer noord zuid georiënteerd zijn, en halverwege overgaan in een oost west oriëntatie. De bodemopbouw is als volgt: bovenin recente verstering van ca. 60 cm dik, hieronder een relatief dik opgebracht pakket dat geïnterpreteerd is als oud bouwlanddek, waarin 2 delen zijn te onderscheiden bovenin donker sterk humeus, onderin wat bruiner en meer verploegd. Hieronder de C horizont die hier bestaat uit geelwit matig siltig matig fijn zand met veel ijzervlekken. Het archeologische sporenniveau, in de C horizont, bevindt zich op ca. 140 cm - MV. De hoge archeologische verwachting voor het plangebied is niet bevestigd. De bodemopbouw was weliswaar deels intact, er zijn alleen enkele grondverbeteringsspooren aangetroffen in de vorm van esgreppels. Tevens is het voornemen om te slopen zoals in het PVE verwoord achterhaald (mondelinge mededeling opdrachtgever). Er wordt alleen een smalle funderingssleuf aangelegd vlak tegen de bestaande bebouwing aan voor een kleine uitbouw. Dit is op de plek waar eerder al drie grote olietanks weggehaald zijn, hier is de bodem al sterk geroerd.
2113843100 (16505)	275 meter ten zuidwesten van het plangebied Dommelseweg te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159684/373478	Type onderzoek: booronderzoek Uitvoerder: BILAN Datum: 17-3-2006 Resultaat: Uit het bureauonderzoek bleek dat het plangebied een hoge archeologische verwachting heeft, die te relateren is aan de ligging in hoge zwarte enkeerdgronden. Deze gronden worden gekenmerkt door een humeus dek (esdek) van 50 cm of meer. Het esdek had een bescherming van het oorspronkelijke bodemprofiel, en dus van mogelijk onderliggende archeologie, tegen diepe grondverstoringen tot gevolg. In de omgeving van het plangebied zijn diverse archeologische vondsten gedaan, die met name dateren uit het Neolithicum, IJzertijd, Romeinse tijd, Late-Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Het plangebied was tot de tweede helft van de negentiende eeuw onbebouwd en in gebruik als akker. In deze periode is in het zuidelijke deel van het plangebied een woning gebouwd, die nog steeds aanwezig is. In de loop van de jaren zijn ten westen van deze woning delen aangebouwd. Het grootste deel van het plangebied is sinds de negentiende eeuw in gebruik geweest als tuin. Tot het begin van de twintigste eeuw bleef de verstering van de bodem als gevolg van de bouw van een woning beperkt tot smalle funderingsgeulen. Dit beeld wordt bevestigd door de aanwezigheid van monumentale bomen (uit het midden van de negentiende eeuw) in het plangebied. De verwachting is dan ook dat de bodem in het plangebied, mede door de beschermende werking van het esdek, grotendeels onverstoord zal zijn. Tijdens het veldonderzoek werden in het plangebied geen relevante archeologische indicatoren getroffen. In het plangebied was echter wel een esdek aanwezig, waaronder zich een (grotendeels intact) oorspronkelijk podzolprofiel bevond. Volgens de provinciale minimumeisen moet, wanneer vastgesteld wordt dat restanten van het oorspronkelijke bodemprofiel bewaard zijn in hoge zwarte enkeerdgronden, een proefsleuvenonderzoek worden uitgevoerd. Ook dient het proefsleuvenonderzoek uit te wijzen of binnen het plangebied begravingen aanwezig zijn. Op basis van deze resultaten wordt daarom voor het plangebied een vervolgonderzoek door middel van proefsleuven geadviseerd. Dit vervolgonderzoek dient uitgevoerd te worden op basis van een door het bevoegd gezag geaccordeerd Programma van Eisen.
2186525100 (26947)	275 meter ten zuidwesten van het plangebied Dommelseweg 28A En 30 te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159684/373479	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Uitvoerder: BILAN Datum: 17-3-2008 Resultaat: In het plangebied werden nederzettingssporen uit de Volle-Middeleeuwen aangetroffen en greppels en kuilen uit de Nieuwe tijd die behoren tot een behoudenswaardige vindplaats. De nederzettingssporen uit de Volle-Middeleeuwen bestaan uit paalkuilen, kuilen en greppels die zich voornamelijk situeren in het oostelijke gedeelte van het plangebied. De sporen uit de Nieuwe tijd wijzen niet onmiddellijk op bewoning maar vormen eerder restanten van het landgebruik. De vindplaats die tijdens het onderzoek werd aangetroffen, bevindt zich vermoedelijk in het hele plangebied. Het zuidelijke deel van het plangebied is niet onderzocht vanwege bomen en bebouwing. De vindplaats strekt zich verder naar het zuiden uit waar de bestaande bebouwing gesloopt zal worden. Geadviseerd wordt deze sloop archeologisch te begeleiden en de archeologische waarden in het plangebied definitief op te graven. Dit

		advies is een selectieadvies dat door het bevoegd gezag moet worden beoordeeld en omgezet in een selectiebesluit. Een definitieve opgraving en een archeologische begeleiding in het plangebied hebben als doel de aanwezige archeologische resten ex situ te behouden.
2216657100 (31234)	275 meter ten zuidwesten van het plangebied Dommelseweg 28A, 30 te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159683/373480	Type onderzoek: opgraving Uitvoerder: BILAN Datum: 6-10-2008 Resultaat: In het onderzoeksgebied zijn verschillende nederzettingssporen aangetroffen uit de Volle-Middeleeuwen. De bewoning begint in het derde kwart van de twaalfde eeuw in het noordelijke deel van het onderzoeksgebied, op perceel A. Er werd geen woonstalhuis aangetroffen, maar wel een bootvormig schuur met een waterput, kuilen en spiekers. Het bijbehorende hoofdgebouw wordt ten noorden, buiten het onderzoeksgebied, verwacht. Deze bebouwing is in de laatste kwart van de twaalfde eeuw buiten gebruik geraakt, waarna in het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied rond 1200 een rechthoekig woonstalhuis verscheen. Ook hierbij bevonden zich een waterput, verschillende kuilen en een spieker. In deze periode zijn rondom dit erf greppels gegraven. Het derde perceel, C, bestond waarschijnlijk uit grasland voor het vee, akkers of tuinen en was gelijktijdig met perceel B in gebruik. In het zuidwestelijke omgreppelde gebied werden geen bewoningssporen aangetroffen, mogelijk was dit een agrarisch gebied met grasland voor het vee, akkers of tuinen.
2198968100 (28790)	290 meter ten oosten van het plangebied Frans Van Beststraat te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 160347/373716	Type onderzoek: booronderzoek Uitvoerder: IDDS Archeologie B.V. Datum: 21-5-2008 Resultaat: Op basis van het bureauonderzoek was verondersteld dat de kans middelhoog is op met name het aantreffen van resten uit het Neolithicum, de IJzertijd en de Middeleeuwen. Doordat in het plangebied mogelijk (een restant van) een enkeerdgrond aanwezig is kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden uit die perioden beschermd zijn gebleven tegen bodemingrepen. Bij het veldonderzoek bleek dat de ondergrond diep verstoord. In de boringen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen anders dan modern afval. De archeologische verwachting is daardoor nu laag.
2107396100 (15596)	295 meter ten zuiden van het plangebied Kloosterpark te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159866/373280	Type onderzoek: booronderzoek Uitvoerder: BILAN Datum: 26-1-2006 Resultaat: Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied een hoge archeologische verwachting heeft, die te relateren is aan de ligging in hoge zwarte enkeerdgronden. Deze gronden worden gekenmerkt door een humeus dek (esdek) van 50 centimeter of meer, die het oorspronkelijke bodemprofiel, en dus mogelijk onderliggende archeologie, tegen diepe grondverstoringen heeft beschermd. In de omgeving van het plangebied zijn diverse archeologische vondsten gedaan, die met name dateren uit het Neolithicum, IJzertijd, Romeinse tijd, Late-Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Het plangebied lag in het begin van de 19 ^e eeuw in het zuidoostelijke deel van het dorp Valkenswaard. In deze periode was het noordelijke deel al bebouwd, terwijl het zuidelijke deel nog een agrarische functie had. In de loop van de 19 ^e en 20 ^e eeuw is in het centrale en oostelijke deel van het plangebied bebouwing aanwezig geweest. Alleen het zuidwestelijke deel is voor zover bekend nooit bebouwd geweest. Als gevolg hiervan zal afhankelijk van de funderingsdiepte de bodem in het plangebied gedeeltelijk verstoord zijn geraakt. Aangezien in het plangebied een esdek aanwezig is, is de verwachting dat de bodem en daarmee de mogelijk aanwezige archeologische waarden, in een groot deel van het plangebied onverstoord zullen zijn. Uit het veldwerk blijkt dat de bodem in het plangebied kan worden geclassificeerd als een hoge zwarte enkeerdgrond. Het oorspronkelijke bodemprofiel is door ploegen in het esdek opgenomen. Door latere verstoringen is ook de overgang van het esdek naar de C-horizont gedeeltelijk verstoord. Hierdoor kunnen alleen diepere archeologische sporen nog aanwezig zijn. In het noordelijke deel van het plangebied werd in de tuin van een huis aan de Luikerweg een vrijwel volledig onverstoord podzolprofiel aangetroffen, waarin dus mogelijk nog een onverstoord archeologisch sporenniveau aanwezig is. In het oostelijke deel langs de Maastrichterweg is het bodemprofiel door bouw- en sloopwerkzaamheden in de 19 ^e en 20 ^e eeuw geheel verdwenen. Er werden geen relevante archeologische indicatoren aangetroffen. Ondanks deze vaststellingen behoudt het plangebied een hoge archeologische verwachting. Deze is gerelateerd aan enerzijds de aanwezigheid van hoge zwarte enkeerdgronden en anderzijds de ligging nabij de hoeve -Hatenhof-. Op basis van het booronderzoek enerzijds en de verstoringen door de historische bebouwing anderzijds is het onvoldoende duidelijk in welke mate deze de mogelijk onderliggende archeologische sporen hebben verstoord. Om duidelijkheid hierover te krijgen wordt een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven geadviseerd.
2123871100 (18002)	295 meter ten zuiden van het plangebied Kloosterpark te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159866/373280	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Uitvoerder: BILAN Datum: 26-7-2006 Resultaat: Het resultaat is niet bekend in Archis.
2130489100 (18945)	295 meter ten zuiden van het plangebied	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Uitvoerder: BILAN

	<p>Kloostertuin te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159863/373264</p>	<p>Datum: 11-9-2006 Resultaat: Voor het totale plangebied werd in het Programma van Eisen gesteld dat dit door middel van zes proefsleuven onderzocht diende te worden. Er zou 600 m² archeologisch leesbaar vlak aangelegd worden, met een totale dekking van 6 %. De aanleg van de zesde proefsleuf, in het noordoostelijk deel van het plangebied, kon echter geen doorgang vinden daar zich op de betreffende locatie een winkel bevond. Voorts werd door de gemeente Valkenswaard verzocht om het zuidelijk deel van het plangebied, waar zich momenteel een parkeerterrein bevindt, in dit stadium nog niet te onderzoeken. Ook bleken delen van het plangebied niet toegankelijk door de aanwezigheid van bomen, struiken, semi-verharding, opslag van materiaal en een hek. In totaal werden uiteindelijk slechts drie werkputten aangelegd in het centrale deel van het plangebied. Tijdens het onderzoek werden een aantal sporen aangetroffen, waaronder een middeleeuwse kuil, mogelijk een waterput die waarschijnlijk onderdeel uitmaakt van een nederzetting. In zijn totaliteit ontbrak het echter aan voldoende informatie over het gehele plangebied om de vragen zoals die in het Programma van Eisen worden gesteld te kunnen beantwoorden. Het onderzoek heeft mede hierdoor onvoldoende informatie opgeleverd om tot een waardestelling over te gaan. Geadviseerd wordt om, in het gebied dat reeds door middel van proefsleuven is onderzocht en het terreindeel ten noorden daarvan, een archeologische begeleiding uit te voeren tijdens de geplande sloop- en graafwerkzaamheden. Voor het resterende, nog niet onderzochte, zuidelijk deel van het plangebied blijft onveranderd het advies om dit door middel van proefsleuven te onderzoeken, voorafgaand aan de graafwerkzaamheden.</p>
<p>2479624100 (66288)</p>	<p>295 meter ten zuiden van het plangebied Kloosterpark te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159863/373264</p>	<p>Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Uitvoerder: BAAC BV Datum: 28-4-2015 Resultaat: Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn in het plangebied twee vindplaatsen aangetroffen. Het betreft een nederzetting uit de Volle- en/of Late-Middeleeuwen waarvan paalsporen, kuilen en een waterput getuigen (vindplaats 1) en nederzettingssporen (paalsporen, kuilen, greppels, gracht en waterputten) waarvan de verwachting is dat ze tot het erf of de erven van de Hoeve de Hatenhof (later 't Heuvelmanneke genoemd) behoren (vindplaats 2). Door de bevoegde overheid is besloten om beide vindplaatsen <i>ex-situ</i> te behouden en het plangebied door middel van een archeologische begeleiding en een opgraving te laten onderzoeken.</p>

Bijlage 4 Vondstmeldingen

Zaaknummer (Waarnemingsnr.)	Locatie	Omschrijving
	120 meter ten zuidwesten van het plan- gebied Waalreneweg-Dijkstraat te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159858/373560	<i>Nieuwe tijd</i> : - fragment van steengoed - fragment van roodbakend geglaazuurd aardewerk
2122526100 (425506)	200 meter ten zuidwesten van het plan- gebied Carillonplein te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159818/373475	<i>Late-Middeleeuwen</i> : - fragment van gedraaid aardewerk <i>Nieuwe tijd</i> : - fragment van een keramische kleipijp
2224287100 (442473)	250 meter ten westen van het plangebied Waalreneweg te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159697/373640	<i>Bronstijd - Middeleeuwen</i> : - handgevormd aardewerk <i>Bronstijd - Nieuwe tijd</i> : - aardewerk - 3 fragmenten van metalen slakken <i>IJzertijd - Romeinse tijd</i> : - huisplattengrond - 3 kuilen, - 12 greppels/sloten - 38 paalgaten <i>IJzertijd - Nieuwe tijd</i> : - 3 fragmenten van ijzeren slakken <i>Romeinse tijd - Nieuwe tijd</i> : - 41 fragmenten van gedraaid aardewerk <i>Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd</i> : - fragment van een ijzeren spijker <i>Nieuwe tijd</i> : - 5 fragmenten van keramische bouw materiaal
2360131100	250 meter ten westen van het plangebied te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159684/373637	<i>IJzertijd</i> : - 6 huisplattengronden - 30 kuilen, - 3 fragmenten van maalstenen - 112 paalgaten - 9 fragmenten van rolstenen - 119 fragmenten van keramische vaatwerk - waterput <i>IJzertijd - Nieuwe tijd</i> : - slijpsteen <i>Vroege-Middeleeuwen – Late-Middeleeuwen</i> : - 151 fragmenten van keramische vaatwerk <i>Late-Middeleeuwen</i> : - 2 greppels/sloten <i>Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd</i> : - 24 fragmenten van metalen slakken
2186525100 (419604)	300 meter ten zuidwesten van het plan- gebied Dommelseweg 28A En 30 te Valkens- waard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159683/373474	<i>Vroege-Middeleeuwen – Late-Middeleeuwen</i> : - kuilen, - greppels/sloten - paalgaten - 2 fragmenten van geelwitbakend Pingsdorf aardewerk <i>Late-Middeleeuwen</i> : - fragment van gedraaid aardewerk - 2 fragmenten van Elmpter aardewerk - fragment van Paffrath aardewerk <i>Nieuwe tijd</i> : - fragment van witbakend geglaazuurd aardewerk - fragment van een glazen fles - kuilen, - fragment van roodbakend geglaazuurd aardewerk - baksteen - greppels/sloten
2216657100 (444536)	300 meter ten zuidwesten van het plan- gebied Dommelseweg 28A En 30 te Valkens-	<i>Paleolithicum - Neolithicum</i> : - vuursteen afslag

	<p>waard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159685/373475</p>	<p><i>Vroege-Middeleeuwen – Late-Middeleeuwen :</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - 21 fragmenten van keramische kogelpotten - 50 tefriet brokken - 18 fragmenten van Andenne aardewerk - 11 fragmenten van geelwitbakkend Pingsdorf aardewerk potten <p><i>Vroege-Middeleeuwen - Nieuwe tijd :</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - 7 fragmenten van keramische objecten, <p><i>Late-Middeleeuwen :</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - 50 fragmenten van keramische kogelpotten - 15 kuilen, - proto-steengoed - 2 fragmenten van plantaardig, hout spieen/wiggen/keggen - 133 fragmenten van Elmpter aardewerk - fragment van een plantaardig, hout plank - 124 fragmenten van geelwitbakkend handgevormd aardewerk bolvormige potten - 25 fragmenten van Andenne aardewerk - 43 greppels/sloten - 191 paalgaten - 3 fragmenten van Paffrath bekers - 6 fragmenten van geelwitbakkend Pingsdorf aardewerk potten - spieker/graanschuur - 4 waterputten <p><i>Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd :</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - botmateriaal - fragment van steengoed - fragment van een koperen gesp - 19 kuilen, - 11 fragmenten van roodbakkend geglazuurd aardewerk - 4 fragmenten van metalen slakken - fragment van gekleurd glas - 24 greppels/sloten - 2 paalgaten - 19 spitsporen - loden onderdeel van een vuurwapen <p><i>Nieuwe tijd :</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - fragment van steengoed - 4 bakstenen - fragment van industrieel wit (Maastrichts/Regout)
<p>3126173100 (34065)</p>	<p>300 meter ten westen van het plangebied Dijkstraat te Valkenswaard Gemeente Valkenswaard Coördinaat: 159625/373600</p>	<p><i>IJzertijd :</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - fragment van een handgevormd aardewerk object - fragmenten van handgevormd aardewerk objecten

Bijlage 5 Bewoningsgeschiedenis van Nederland

Als aanvullende informatie wordt hieronder een algemene ontwikkeling van de bewoningsgeschiedenis van Nederland weergegeven.

Paleolithicum (tot circa 8800 v. Chr.)

De vroegste bewoningssporen in Nederland uit deze periode dateren uit de voorlaatste ijstijd, circa 300.000-130.000 jaar geleden. Waarschijnlijk hebben in de koudste fasen van de ijstijden in Nederland geen mensen geleefd. Daarentegen was bewoning in de warmere perioden wel mogelijk. De mensen die hier toen leefden trokken als jagers/vissers/verzamelaars rond in kleine groepen en maakten gebruik van tijdelijke kampementen. Veranderingen in het klimaat zorgden voor een veranderende flora en fauna. Tijdens de koude perioden bestond het groot wild onder meer uit rendieren, mammoeten, paarden en steppewisenten. Vooral op paarden en rendieren werd in het Laat-Paleolithicum intensief jacht gemaakt. Tijdens de warmere perioden werd er onder andere op herten, wilde zwijnen en oerossen gejaagd.

Mesolithicum (circa 8800-4900 v. Chr.)

Rond de overgang van het Pleistoceen naar het Holoceen (circa 9000 v. Chr.) verbeterde het klimaat voor een langdurige periode. De gemiddelde temperatuur steeg, waardoor de variatie in flora en fauna (o.a. bosontwikkeling) toenam. De mens kreeg nu de mogelijkheid om meer gevarieerd te eten: vruchten en andere eetbare gewassen stonden nu vaker op het menu. Doordat de temperatuur steeg, trok het groot wild (met name rendieren) naar het noorden, en maakte plaats voor meer territoriumgebonden klein wild, vogels en vissen. Door deze veranderende leefomstandigheden werd de jachttechniek aangepast. De vuursteen bewerkingstechniek hield met deze ontwikkeling gelijke tred. Er werden kleine vuursteenspitsen vervaardigd die als pijl- en harpoenpunt werden gebruikt. Met de stijging van de temperatuur begon het landijs te smelten en de zeespiegel te stijgen. Het tot dan toe droge Noordzee-Bekken kwam onder water te staan. De groepen jagers/vissers/verzamelaars wisselden nog wel van locatie maar exploiteerden kleinere gebieden. In het voorjaar viste men in de rivieren, tijdens de zomer leefde men voornamelijk langs de kust, waar naast vis en schaaldieren ook zeehonden als voedselbron dienden. In de herfst verzamelde men noten en vruchten, terwijl in de winter op onder meer pelsdieren werd gejaagd.

Neolithicum (circa 5300-2000 v. Chr.)

Aan het begin van deze periode gingen het jagen, vissen en verzamelen een steeds minder belangrijke rol spelen. Men ging nu zelf cultuurgewassen telen en dieren houden bij het kamp. Uit vondsten valt af te leiden dat het om twee groepen mensen gaat, enerzijds kolonisten met een vrijwel agrarische levenswijze, anderzijds om de autochtone mesolitische bevolking die een half agrarische levensstijl erop na gaat houden. Deze verandering ging gepaard met enkele technologische en sociale vernieuwingen zoals: het wonen op een vaste plek in een huis, het gebruik van vaatwerk van (gebakken) klei en de introductie van geslepen stenen dissels en bijlen. De bevolking groeide nu gestaag, mede door de productie van overschotten. Uit het Neolithicum zijn verschillende nu nog zichtbare grafmonumenten bekend, te weten grafkelders, hunebedden en grafheuvels.

Bronstijd (circa 2000-800 v. Chr.)

Het begin van dit tijdvak valt samen met het eerste gebruik van bronzen voorwerpen zoals bijlen. Vuurstenen werktuigen bleven, zij het minder, in gebruik. Het aardewerk uit deze periode is over het algemeen tamelijk zeldzaam. Vuursteenmateriaal uit de Bronstijd is meestal niet goed te onderscheiden van dat uit andere perioden. Lange tijd bleven bronzen voorwerpen zeer schaars binnen Nederlands grondgebied. Door het van nature ontbreken van de benodigde grondstoffen moest het brons worden geïmporteerd en ontstonden er handelscontacten over langere afstanden. Eén en ander had

wel tot gevolg dat er binnen de bevolking grotere verschillen ontstonden door verschillen op basis van bezit. De grafheuveltraditie, die tijdens het Neolithicum haar intrede deed, werd in eerste instantie voortgezet, maar rond 1200 v. Chr. vervangen door begravingen in urnenvelden. Het gaat hier om ingegraven urnen met crematieresten waar overheen kleine heuveltjes werden opgeworpen, omgeven door een greppel. Een Kopertijd voorafgaand aan de Bronstijd wordt in Noordwest-Europa niet onderscheiden, in tegenstelling tot bijvoorbeeld het Middellandse Zeegebied. Wel zijn uit het Laat-Neolithicum koperen voorwerpen bekend.

IJzertijd (circa 800-12 v. Chr.)

In deze periode werden voor het eerst ijzeren voorwerpen vervaardigd. Voor de productie van werktuigen en wapens werd brons vervangen door ijzer. Er ontstond een inheemse ijzerproductie. Het gebruik van vuursteen voor het vervaardigen van werktuigen duurde nog in beperkte mate voort. Ten opzichte van de Bronstijd traden er in de aardewerktraditie geen radicale veranderingen op. Evenals in het Neolithicum en de Bronstijd woonden de mensen in verspreid liggende hoeven ('Einzelhöfe') of in nederzettingen bestaande uit maar enkele huizen; deze werden in een beperkt gebied nogal eens verplaatst. Op de hogere zandgronden ontstonden uitgebreide omwalde akkercomplexen ('Celtic fields'). Opvallend zijn de verschillen in materiële welstand (bezit van metalen voorwerpen), die mogelijk op sociale ongelijkheid duiden. In de zogenaamde vorstengraven uit Zuid Nederland, met daarin luxe, geïmporteerde bijgaven, zijn vermoedelijk lokale of regionale autoriteiten begraven. De meeste begravingen vonden nog immer plaats in urnenvelden. Tijdens de IJzertijd werd het Friese kustgebied gekoloniseerd en ontstonden de eerste terpen.

Romeinse tijd (circa 12 v. Chr. - 450 n. Chr.)

Met de komst van de Romeinen eindigt de prehistorie en begint de geschreven geschiedenis. Aangezien de schriftelijke bronnen slechts een zeer fragmentarisch beeld schetsen, is men toch nog in belangrijke mate aangewezen op de archeologie als informatiebron. Een tijd lang diende het Nederlandse rivierengebied als uitvalsbasis voor veldtochten in het noorden van Germanië. In 47 n. Chr. werd de Rijn definitief als Romeinse rijksgrens ingesteld. Ter controle en verdediging van deze zogenaamde 'limes' werden langs de Rijn, tot diep in Duitsland, 'castella' (militaire forten) gebouwd.

De inheemse manier van leven handhaafde zich nog lange tijd. Wel werd, vooral na de opstand van de Bataven tegen de Romeinse overheersers in 69-70 n. Chr., de Romeinse invloed steeds duidelijker. In veel inheems-Romeinse nederzettingen was bijvoorbeeld, naast het eigen handgevormde aardewerk, Romeins importaardewerk in gebruik, dat op de draaischijf was vervaardigd. Er werden, vooral in Limburg, grootse villa's (Romeinse herenboerderijen) gebouwd, hetzij nieuw gesticht, hetzij ontwikkeld vanuit een bestaande inheemse nederzetting.

De Romeinen legden een voor die tijd al uitgebreide infrastructuur aan, waardoor het gebied steeds beter werd ontsloten. Op verschillende plaatsen ontstonden aanzienlijke nederzettingen, waarvan er enkele met een stedelijk karakter (zoals Nijmegen). De inheemse bevolking, ten noorden van de Limes, werd niet zo sterk beïnvloed door de Romeinse aanwezigheid. Er was wel sprake van handelscontacten en het uitwisselen van geschenken. In de tweede helft van de derde eeuw ontstond, onder meer door invallen van Germaanse stammen, een instabiele situatie die met korte onderbrekingen voortduurde tot in de vijfde eeuw. Uiteindelijk leidde dit in het jaar 406 tot de definitieve ineenstorting van de grensverdediging langs de Rijn.

Middeleeuwen (circa 450-1500 n. Chr.)

Over de Vroege-Middeleeuwen, vooral over het tijdvak 450-600 n. Chr., is relatief weinig bekend. Zowel historische bronnen als archeologische overblijfselen zijn schaars. De bevolkingsomvang was ten opzichte van de voorafgaande periode sterk afgenomen. De marktgerichte economie verdween en de mensen vielen terug op zelfvoorziening. De politieke macht was na het wegvallen van de Ro-

meinese staatsorganisatie in handen gekomen van regionale en lokale hoofdliden. Een gezaghebbende status was nu vooral gebaseerd op militair succes en materiële welstand. Deze instabiele periode wordt ook wel aangeduid als de 'tijd van de volksverhuizingen'.

Vanaf de 10^e – 11^e eeuw wordt een overheersende positie van de al dan niet adellijke grootgrondbezitters waargenomen. Dit vertaalt zich in nieuwe nederzettingvormen als mottes, kastelen en versterkte hoeven. In verband met de aanhoudende bevolkingsgroei, en mede dankzij gunstige klimatologische omstandigheden, werd een begin gemaakt met het ontginnen van woeste gronden als bos, heide en veen. Veel van de huidige dorpen en steden dateren uit deze periode. Door de aanleg van dijken en kaden werden laaggelegen gebieden beschermd tegen wateroverlast. De heersende rivaliteit tussen de vorsten leidde, in combinatie met een zwak centraal gezag, veelvuldig tot lokaal geweld, waarvan de bevolking vaak het slachtoffer werd. Door het aanleggen van burgen, schansen, landweren en wallen trachtte men zich te beveiligen.

Nieuwe tijd (1500-heden)

De Nieuwe tijd kenmerkt zich door een groot aantal veranderingen vooral op het gebied van mens- en wereldbeeld. Er is sprake van een Europese overzeese expansie wat leidt tot handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie. Er ontstaat een nieuwe wetenschappelijke belangstelling die resulteert in vele uitvindingen. Deze uitvindingen vormen de motor van de industriële revolutie. Er ontstaat een nationale staat die centraal bestuurd wordt. Als gevolg van deze ontwikkelingen neemt het belang en de omvang van steden toe en neemt de macht van adel af. Het grootste deel van de bevolking is niet meer werkzaam en woonachtig op het platteland maar in de steden. In verband met de aanhoudende bevolkingsgroei worden aan het eind van de 19^e tot het begin van de 20^e eeuw op grote schaal woeste gronden gecultiveerd. Door de industriële revolutie komen steeds meer producten beschikbaar voor steeds meer mensen waardoor de welvaart stijgt. In de Nieuwe tijd vindt er eveneens een hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de klassieke Oudheid plaats, wat zich tot in het begin van de 20^e eeuw uit in de kunsten.

Bijlage 6 AMZ-cyclus

Het AMZ-proces

Archeologisch onderzoek in Nederland wordt in het algemeen uitgevoerd binnen het kader van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ). Het gehele traject van de AMZ omvat een aantal stappen die elkaar kunnen opvolgen, afhankelijk van het resultaat van de voorgaande stappen. Om inhoudelijke, prijs- en planningstechnische redenen kan er soms voor gekozen worden om bepaalde stappen gelijktijdig uit te voeren. Bovendien kan, indien reeds voldoende gegevens bekend zijn, een stap worden overgeslagen. Elke stap eindigt met een rapport met daarin een advies voor de vervolgstappen. Na elke stap wordt er een besluit genomen door de bevoegde overheid, gemeente, provincie of de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, op basis van de resultaten van het archeologisch onderzoek. Indien na een bepaalde stap blijkt dat geen nader vervolgonderzoek nodig is, wordt het archeologisch onderzoek afgesloten. Ook kan de bevoegde overheid besluiten dat een vindplaats van zo groot belang is, dat deze *in situ* behouden moet worden. Dan dienen de archeologische resten in de grond beschermd te worden door planaanpassing of planinpassing.

Het begint met het bepalen van de onderzoeksplicht. Gemeentelijke, provinciale en landelijke archeologische waardenkaarten geven aan of het plangebied in een gebied ligt met een archeologische verwachting. Indien dit het geval is, dan zal er in het kader van de planprocedure onderzoek verricht moeten worden om te bepalen of er archeologische waarden binnen het plangebied aanwezig zijn. Hiermee start de zogenaamde AMZ-cyclus (zie schema).

De eerste fase: Bureauonderzoek

Elk archeologisch onderzoek begint met een bureauonderzoek. Dit heeft tot doel het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden, binnen het plangebied om tot een gespecificeerd verwachtingsmodel te komen, op basis waarvan een beslissing genomen kan worden ten aanzien van een eventuele vervolgstap.

De tweede fase: Inventariserend VeldOnderzoek (IVO)

Het doel van een IVO is het aanvullen en toetsen van het gespecificeerde verwachtingsmodel. Het IVO moet informatie geven over de aan- of afwezigheid, de aard, het karakter, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische waarden.

Inventariserend Veldonderzoek; Booronderzoek en Veldkartering

Door een booronderzoek kan er een goede inschatting gemaakt worden van de kans op archeologische waarden (grondsporen en daarmee samenhangende voorwerpen). Bij het booronderzoek is een onderscheid aangebracht in een verkennende, karterende en waarderende fase. De verkennende fase heeft tot doel inzicht te krijgen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze. Op deze manier worden kansarme zones uitgesloten en kansrijke zones geselecteerd voor de volgende fasen. Tijdens de karterende fase wordt het onderzoeksgebied systematisch onderzocht op de aanwezigheid van archeologische vondsten of sporen. De waarderende fase sluit aan op de karterende fase. Het waarnemingsnet kan verdicht worden om de horizontale begrenzing, ligging en omvang van archeologische vindplaatsen vast te stellen.

Een veldkartering wordt uitgevoerd wanneer vondsten of sporen aan de oppervlakte worden verwacht en zichtbaar zijn op het moment dat het onderzoek uitgevoerd wordt. Dit type onderzoek bestaat uit het systematisch belopen van het maaiveld van het plangebied.

Inventariserend Veldonderzoek; Proefsleuven

Als uit vooronderzoek blijkt dat binnen het plangebied archeologische resten aangetroffen kunnen worden kan de bevoegde overheid beslissen tot een proefsleuvenonderzoek. Proefsleuven zijn lange sleuven van minimaal twee tot vijf meter breed die worden aangelegd in de zones waar in de voorgaande onderzoeksfase aanwijzingen voor vindplaatsen zijn aangetroffen. De KNA schrijft voor dat bij een dergelijk onderzoek minimaal 5% van het te verstoren gebied onderzocht dient te worden.

Variant archeologische begeleiding

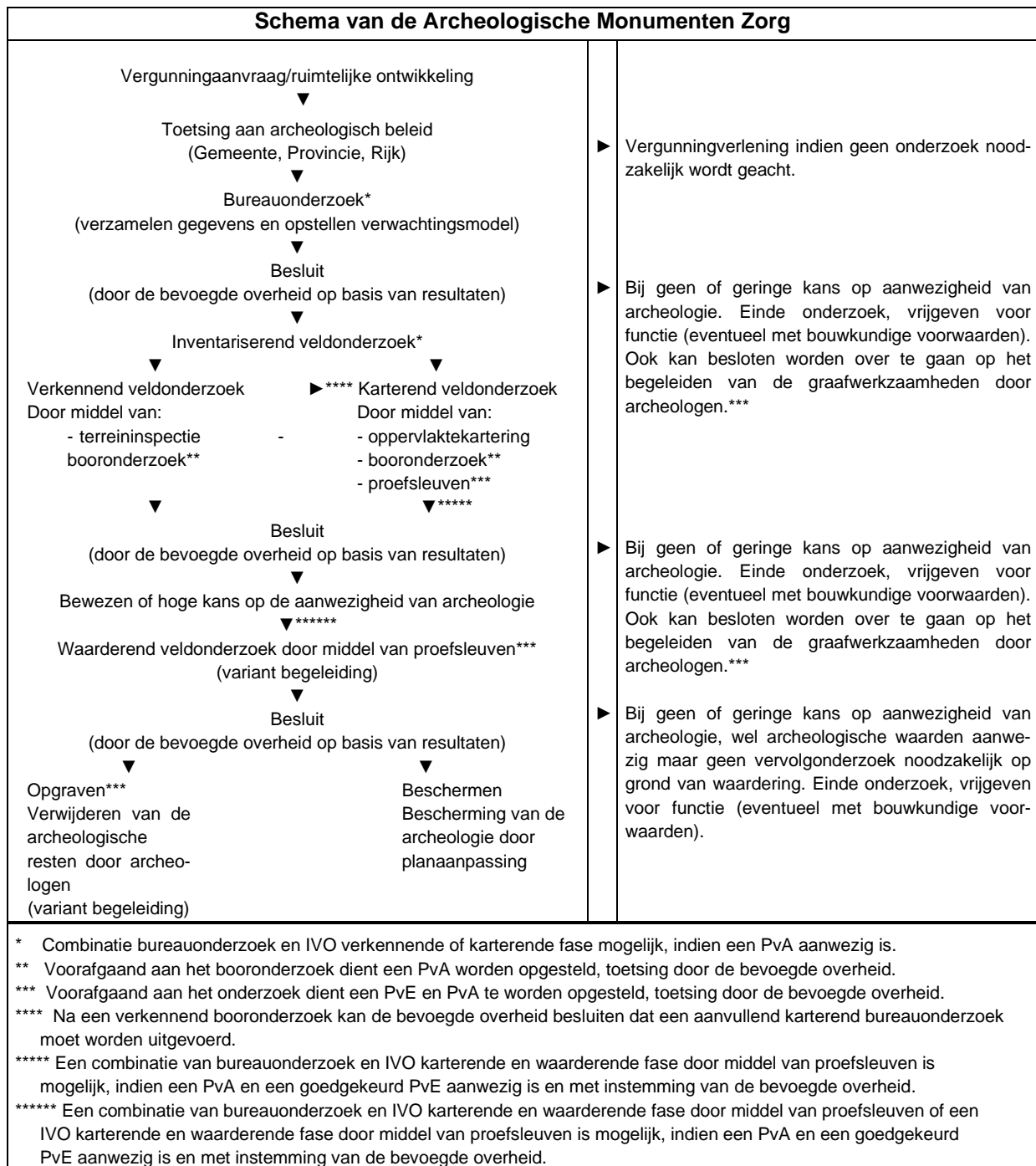
Als het vooronderzoek niet voldoende informatie heeft opgeleverd om de archeologische waarde van de archeologische resten te bepalen en indien proefsleuvenonderzoek door praktische redenen niet uitvoerbaar is, kan besloten worden tot proefsleuven variant archeologische begeleiding van de sloop- of graafwerkzaamheden. Dit betekent dat archeologen bij het graafwerk aanwezig zijn om het werk te volgen en eventuele resten te documenteren. Wanneer tijdens de werkzaamheden vondsten (van hoge archeologische waarde) naar boven komen, die aanleiding geven tot nader onderzoek, kan alsnog besloten worden om tot een opgraving over te gaan.

De derde fase: Opgraven

Indien de archeologische resten niet *in situ* bewaard kunnen blijven, maar wel van belang zijn voor de wetenschap, kan de bevoegde overheid besluiten over te gaan tot een opgraving. Het doel hiervan is volgens de KNA het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen om daarmee informatie te behouden, die van belang is voor kennisvorming over het verleden.

Variant archeologische begeleiding

Als het vooronderzoek niet voldoende informatie heeft opgeleverd om de archeologische waarde van de archeologische resten te bepalen, kan besloten worden tot een opgraving variant archeologische begeleiding van de sloop- of graafwerkzaamheden. Dit betekent dat archeologen bij het graafwerk aanwezig zijn om het werk te volgen en eventuele resten te documenteren. Wanneer tijdens de werkzaamheden vondsten (van hoge archeologische waarde) naar boven komen, die aanleiding geven tot nader onderzoek, kan alsnog besloten worden om tot een opgraving over te gaan.

Bijlage 7 Planontwerp

Bijlage 8 Bijdrage heemkundekring Weerderheem

Administratieve gegevens

Type onderzoek	Archeologische en cultuurhistorische inventarisatie
Locatieaanduiding	Valkenstaete, Valkenswaard, kadastraal bekend als sectie E, nummers 3061, 3652 en 3909
Aanleiding onderzoek	Archeologisch bureauonderzoek
Opdrachtgever	Econsultancy
Rapportnummer	HKK211213
Datum rapport	13 december 2021
Datum uitvoering	n.v.t.
Auteur	Wil Peels
Archis	n.v.t.
Kadastrale gegevens	E3061, E3652 en E3909
Centrum RD-coördinaten	p.m.
Centrum GPS-coördinaten	p.m.

Inleiding

Econsultancy (Arjan Schutte) is momenteel bezig met het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek voor de Valkenstaete in Valkenswaard, kadastraal bekend als sectie E, nummers 3061, 3652 en 3909. Op de planlocatie zijn nu diverse (winkel)panden gelegen. De vraag aan de Heemkundekring Weerderheem is of wij misschien aanvullende informatie hebben over het plangebied of de directe omgeving dat ik kan meenemen in mijn onderzoek.

Plangebied Valkenstaete

Fysisch landschap

Het plangebied ligt op een hoge dekzandrug in de Roerdalslenk.

Historisch landschap

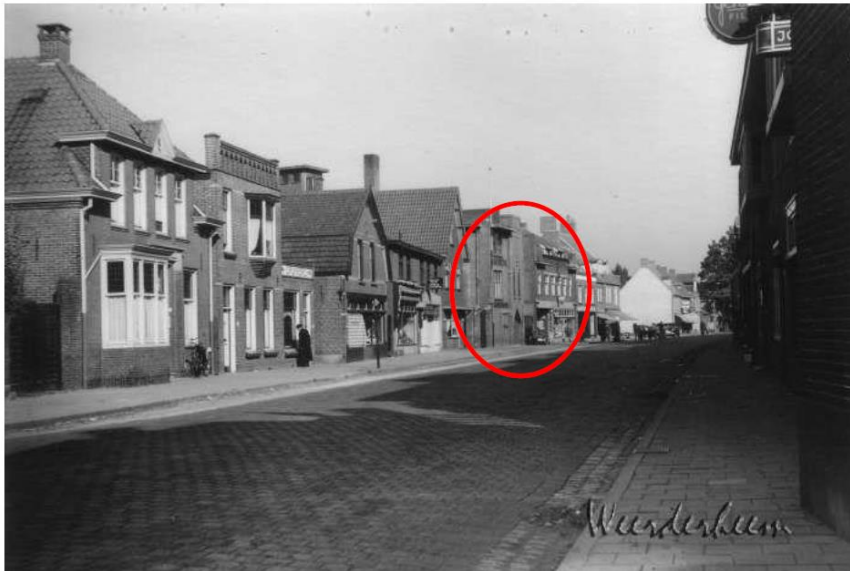
Uit Beeldbank Weerderheem Valkenswaard, <https://weerderheemcollecties.nl/cgi-bin/beeldbank.pl>

De eerste Sigarenfabriek van 'Jasneva' (gebouwd in 1909) aan de Eindhovenseweg met daarnaast het pand waar garage het Rooi Keesje is begonnen

1931, rood omcirkeld: Jasneva sigarenfabriek (gebouwd in 1930) en daarachter Garage Rooi Keesje, beiden zijn afgebroken voor de bouw van de Valkenstaete

1951, rood omcirkeld: Jasneva sigarenfabriek en daarachter Garage Rooi Keesje, beiden zijn afgebroken voor de bouw van de Valkenstaete

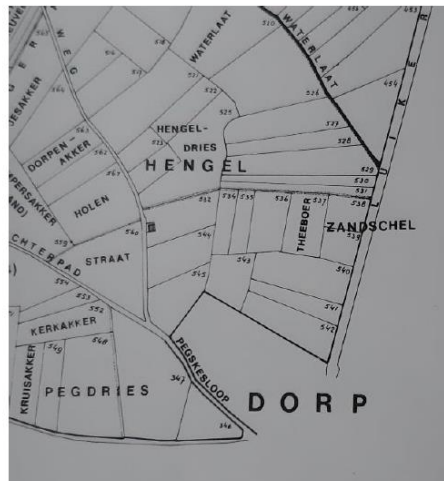
1976, Eindhovenseweg, fabriek van Jasneva (nr. 19) afgebroken voor de bouw van Valkenstaete, open plek garage Rooi Keesje (Luibregts), Oogenlust, Bernard van de Schoot

1978 Winkelcentrum Valkenstaete

Plangebied ingetekend op kadastrale kaart
Sectie A, Geenhoven 2de Blad

Toponiemen volgens Noordbrabantse
Plaatsnamen, Monografie 1, Valkenswaard
van H.E.M. Mélotte en J. Molemans uit 1979

Toponiemen volgens Noordbrabantse Plaatsnamen, Monografie 1, Valkenswaard van H.E.M. Mélotte en J. Molemans uit 1979.

- Hengel(dries): voor het eerst vernoemd in 1471. Naam voor een groot, wat hoger gelegen terrein tussen het dorpscentrum en de kerk. Deze dries werd ook Peg(dries) genoemd.

- Peg(dries): voor het eerst vernoemd in 1497. Naam voor een groot, wat hoger gelegen dries, grenzend aan het marktplein. Dienstig als verzamelplaats voor het vee, dat moest worden geschat alvorens het op de markt werd verhandeld.
- Zandschel: voor het eerst vernoemd in 1559. Komplex van hoger gelegen bouw- en weilanden aan de Waterlaat. De percelen zijn door de aanleg van de Rijksweg van 's Bosch naar Luik in tweeën gedeeld.

Ten slotte is het nog vermeldenswaardig dat de Eindhovenseweg (de Rijksweg van 's Bosch naar Luik) er pas ligt vanaf begin 1800. Daarvoor liep hier geen weg.

Archeologisch landschap

Het plangebied ligt binnen een gebied van archeologische waarde categorie 2.

